

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΩΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Σ Ε Λ Ι Δ Ε Σ

ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ

★ ★

ΑΜΦΙΣΣΑ
1981

Ἐκδίδεται κάθε τρίμηνο ἀπ' τὴν

Ἑταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν

Ἀμφισσα, Πανουργιά 1

Τεύχος 18, Ἀπρίλιος - Ἰούνιος 1981

ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ὕλην: Δημήτρης Ἰωάν. Κολοβός

Ἡπείρου 16, Ἀθῆναι — Τηλ. 82.17.743

ὑπεύθυνος τυπογραφείου: Γεώργιος Μπρουζιώτης

Κωλέττη 4 - Ἀθῆναι - Τηλ. 360.38.20

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γεώργιος Κουτσοκλένης, πρόεδρος Ε.Φ.Μ.

Εὐγενία Γερολυμάτου, ἀντιπρόεδρος Ε.Φ.Μ.

Ἰωάννης Πάλλας, γραμματεὺς Ε.Φ.Μ.

Γεώργιος Καραϊνδρὸς, ταμίας Ε.Φ.Μ.

Χρυσὴ Μοσκαχλαειδῆ, ἑφορος Ε.Φ.Μ.

Ἰωάννης Ἀγουρόπουλος

Σωτήριος Ζήσιμος

μέλη Δ.Σ. τῆς Ε.Φ.Μ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
—Ἐπικαιρότητες τοῦ Δ.Ι.Κ.	1/529
—Μία ὀφειλομένη, στοὺς συμπατριῶτες, ἐξήγηση. Ε.Φ.Μ.	4/532
—Στέλιος Ξεφλούδας. Δρ. Κραδαρτόγιαννου	7/535
—Πανηγύρια καὶ παζάρια. Μήτσου Ἐλατου	13/541
—Τὸ «Θαύμασμα». Δωριέα	16/544
—Μία χελώνα στὸ κλουβί. Εὐθ. Γούδαλη	20/548
—Γιὰ ἴτσια στὸ Βλαχοδοῦνι. Γιάννη Ἠλιοπούλου	22/550
—Ματιὲς στὴν ἱστορία τῆς σύγχρονης Εὐρώπης. Λίνας Ἀρ- γυροπούλου	25/553
—Ἐπιστολὲς Ἀναγνωστῶν	29/557
—Ἀπ' τὴ δραστηριότητα τῆς Ἑταιρείας	31/559

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

‘Απ’ ὅσα ὁ Ταχυδρόμος μᾶς φέρνει

‘Απὸ τὴν Λίνα ‘Αργυροπούλου, ‘Αθήνα, πήραμε τὸ παρακάτω γράμμα :

«... ..
Θὰ ἤθελα νὰ συνεισφέρω στὴν πνευματικὴ κίνησι τοῦ τόπου μὲ μιὰ σειρὰ ἐκλαϊκευμένων ἄρθρων γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς σύγχρονης Εὐρώπης. Νομίζω ὅτι τὸ θέμα εἶναι σχετικόν, μετὰ τὴν ἔνταξιν τῆς ‘Ελλάδας στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα, καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ προσφέρει μιὰ εὐχάριστη ἐπιμόρφωσι στοὺς μεγάλους καὶ στοὺς ἑφηβους συμπατριῶτες. Φυσικὰ κάτι τέτοιο θὰ ἦταν δυνατόν μόνο ἂν τὸ περιοδικὸ εἶναι ἀνοικτὸ σὲ θέματα γενικώτερα, πού ἀπ’ τὴ φύσιν τους ξεπερνοῦν συνήθως τὰ γεωγραφικὰ σύνορα.
... ..».

Εὐχαριστοῦμε τὴ συμπατριώτισσάν μας γιὰ τὴν προσφορὰ τῆς, πού τὴ δεχόμαστε εὐχαρίστως, καὶ μὲ τὴν εὐκαιρίαν ἐπαναλαμβάνουμε ὅτι τὸ περιοδικὸ μᾶς, λαογραφικὸ - ἱστορικὸ κατὰ θέσιν, δημοσιεύει καὶ θέματα γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος (βλέπε ὑποβάθμιση περιβάλλοντος, οἱ σεισμοί, ἡ σημασία τοῦ δάσους), πού ἀποσκοποῦν στὴν ἐπιμόρφωσι τῶν συμπατριωτῶν μᾶς καὶ τὴν εὐρύνησιν τῶν γνώσεων καὶ τοῦ πνευματικοῦ τους ὀρίζοντα.

Κι’ ἀκόμα, ὅτι εἶναι πάντοτε στὴ διάθεσιν κάθε νέου πνευματικοῦ ἀνθρώπου πού ἔχει διάθεσιν νὰ συμβάλῃ στὴν ἐπιτυχίαν τῶν παρὰπάνω σκοπῶν.

Σχολιάζοντας τὰ γεγονότα

1.—ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΙ’ ΕΛΑΙΩΝΑΣ: Τὰ βάσανα τοῦ ἐλαιῶνα μᾶς, πού ἄρχισαν πρὶν κάμποσα χρόνια, πέρνουν ὅλο καὶ μεγαλύτερη ἑκτασι — τὰ παθήματα δὲν μᾶς συνέτισαν. Ὁ «λόγος» καταστρέφεται ἀπερίσκεπτα, τὰ χιλιόχρονα λιόδεντρα ξερριζώνονται

καὶ στὴ θέσῃ τους ξεφυτρώνουν διάφορα κτίσματα γιὰ νὰ ἐξυπη-
ρετήσουν τοὺς πιὸ ἑτερόκλητους σκοποὺς. Στὰ λιοτριβεία, στὶς ἀ-
ποθήκες ἑλιῶν καὶ στὰ ἐργοστάσια συντηρημένων τροφίμων προσ-
τίθενται τώρα μαρμαράδικα, ἐπιπλοποιεῖα, ἐργοστάσια ἐπεξεργα-
σίας χαρτιοῦ καὶ πλαστικῶν, συνεργεῖα αὐτοκινήτων, ἀποθήκες
οἰκοδομικῶν ὕλικῶν καὶ ποιὸς ξέρει τί ἄλλο ἀκόμα.

Κανέννας ψόγος θέβαια γι' αὐτοὺς πού, δελεασμένοι ἀπ' τὴν ὑ-
ψηλὴ τιμὴ, πούλησαν τὰ κτήματά τους, οὔτε γιὰ τοὺς ἐπιχειρημα-
τίες πού, στὸ κάτω - κάτω, δὲν ἐπιδιώκουν παρὰ ὅτι εἶναι πρόσφο-
ρο καὶ ἐπικερδές γι' αὐτοὺς. Γιὰ μᾶς τοὺς ἄλλους ὅμως, καὶ γιὰ
τ' ἀρμόδια ὄργανα τῆς Πολιτείας, πού δὲν ἀντιμετωπίσαμε τὴν κα-
τάσταση μὲ ρεαλισμό, ὀρθολογισμό καὶ μακροπρόθεσμη προοπτι-
κὴ, μεγάλῃ εἶναι ἡ εὐθύνη καὶ ἀνάλογος ὁ ψόγος.

Συμφέρεῖ τὴν τοπικὴ οἰκονομία, διερωτᾶται ὁ κοινὸς ἄνθρωπος,
— μὰ καὶ τὴν ἐθνικὴ γενικώτερα — ἡ καταστροφὴ μιᾶς πηγῆς εἰσο-
δήματος, ὅπως εἶναι ὁ ἐλαιώνας, γιὰ χάρη μιᾶς ἄλλης πού, ἄς ση-
μειωθεῖ, θὰ μπορούσε ν' ἀναγερθεῖ σὲ μιὰ ἀπ' τὶς τόσες ἀδενδρες
κι' ἄγονες ἐκτάσεις;

Καὶ ἡ διασπορά τους μεμονωμένα ἐδῶ κι' ἐκεῖ, κατὰ μῆκος τοῦ
δρόμου, ποίων ἀπ' τὶς βασικὲς τους ὑποχρεώσεις — ἀποχέτευση,
ἐξουδετέρωση ἀποβλήτων ἢ ρυπαντῶν κλπ. — ἐγγυᾶται τὴν ἐφαρ-
μογὴ; Γιατί, κακὰ τὰ ψέμματα, συνήθως ἐπαφινόμαστε στὴν... κα-
λὴ θέληση τῶν ἐπιχειρηματιῶν καὶ ποτὲ δὲν μελετοῦμε διεξοδικὰ
τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα καὶ τὸν τρόπο πιστῆς ἐφαρμογῆς τους, μὲ
ἀποτέλεσμα, ὕστερα ἀπὸ λίγο καιρό, ν' ἀνακαλύπτουμε, τάχα ἔκ-
πληκτοι, τὶς θλαπτικὲς καὶ, πολλὰς φορές, ἀπαράδεκτες ἐπιπτώ-
σεις. Καὶ τότε μπροστὰ στὶς συνεχῶς ὀγκούμενες διαμαρτυρίες τῶν
θιγομένων ἀρχίζει ἡ ἀγωνιώδης καὶ σπασμωδικὴ προσπάθεια, μέσα
σὲ φωνές, διαμαρτυρίες καὶ ἀντεγκλήσεις, γιὰ τὴν ἀνεύρεση κά-
ποιας λύσεως πού θὰ συμβιβάσει τὶς ἀντιμαχόμενες πλευρές — φί-
λους, γείτονες, συγχωριανοὺς πού γίναν ἀντίδικοι χάρη στὴν ἀ-
βελτηρία καὶ τὸν «ὠχαδερφισμό» κάποιων ἀρμοδιῶν — καὶ συνή-
θως δὲν γίνεται ἀποδεκτὴ ἀπὸ κανέναν. Ἀδιαφιλονίκητῃ ἀπόδειξη
τούτου οἱ συνεχεῖς διαμαρτυρίες στὸ παρελθὸν γιὰ τὶς μονάδες πα-
χύνσεως μοσχαραίων, πού ἐπέτρεψαν ν' ἀνεγερθοῦν στὶς παρυφές
πόλεων καὶ χωριῶν, καὶ γιὰ τ' ἀπόβλητα κάποιων ἐπιχειρήσεων
σήμερα πού ταλαιπωροῦν, τὸ λιγώτερο, τοὺς κατοίκους καὶ μολύ-
νουν τὶς ἀκτές. Καὶ ἐπειδὴ τὸ κακὸ — καὶ ἡ ὑποβάθμιση τοῦ περι-
βάλλοντος — θ' αὐξάνει καθημερινὰ μὲ τὴν χωρὶς προγραμματι-
σμὸ καὶ μελέτῃ ἐγκατάσταση ἐπιχειρήσεων ὅπου «βολεύει», καὶ

πρὶν οἱ διαμαρτυρίες πάρουν ἄλλη μορφή, καλὸ καὶ ἅγιο εἶναι ὅλοι μαζί — πολιτεία, τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, σύλλογοι καὶ πολίτες— νὰ βροῦν τὴν προσφορώτερη λύση γιὰ νὰ μὴν ἔχουμε συνεχῶς τὰ ἴδια.

Δὲν νομίζετε;

2.—ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ: Μὲ χαρὰ πληροφορηθήκαμε ἀπὸ φίλο τοῦ περιοδικοῦ ὅτι ὁλοκληρώθηκε ἡ ἐπισκευὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοῦ φωτανάματος στὸ Μοναστήρι τοῦ Προφήτη Ἡλία, μὲ ἱκανοποιητικὸ τρόπο μάλιστα, καὶ πῶς, δυστυχῶς, ἡ ἐπισκευὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ παραμένει μισοτελειωμένη λόγω ἀδυναμίας ἐξευρέσεως τοῦ ἀπαιτουμένου χρηματικοῦ ποσοῦ, σημαντικοῦ ὅπως φαίνεται. Κι' ἀκόμα, ὅτι ἄρχισε, καὶ συνεχίζεται, ἡ ἐπικεράμωση τῶν τρούλων τοῦ ναοῦ ποὺ προσδίδει σ' αὐτὸν μιὰ ἄλλη, πολὺ καλαίσθητη ὄψη.

Τὰ ἔργα τοῦτα, ἄξια γιὰ κάθε ἔξαρση καὶ βοήθεια, ἱκανοποιοῦν ἀπόλυτα τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς πού, δικαιολογημένα, θεωροῦν τὸ Μοναστήρι, σὰν μνημεῖο τοῦ τόπου μας καὶ εὐχονται γιὰ τὴ γρήγορη ὁλοκλήρωση τῆς ἀναστηλώσεώς του.

3.—ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ: Τὶς μέρες ἐτοῦτες κυκλοφόρησε ἀπ' τὶς ἐκδόσεις «Ἑλληνικὸ νόμισμα» (Ἀθήνα, Σόλωνος 77) μιὰ ἀκόμα ἐργασία τοῦ Δρόσου Κραθαρθόγιαννου μὲ τίτλο «ἱστορία τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ νομίσματος».

Στὶς σελίδες τοῦ καλαίσθητου τομιδίου ὁ ἀπλὸς ἀναγνώστης θρῖσκει ἐκτεθημένα μὲ τρόπο ἀπλὸ καὶ ἀπόλυτα κατανοητό, χίλια δυὸ σχετικὰ μὲ τὸ νόμισμα, ὅπως καὶ μιὰ ἐμπεριστατωμένη παρουσίαση ἀρχαίων ἐλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν νομισμάτων. Κι' ἐκπληκτος, διαπιστώνει πόσο ἐνδιαφέρουσα ἀπασχόληση, γιὰ κάθε ἄνθρωπο καὶ ἰδιαίτερα γιὰ τοὺς νέους, εἶναι ἡ συλλογὴ νομισμάτων καὶ πόσες γνώσεις, ποικιλόμορφες, προσπορίζει ἡ μελέτη τους.

Πέρα ὅμως ἀπ' ὅλα τοῦτα ἡ πλούσια συγγραφικὴ δραστηριότητα τοῦ Δρόσου Κραθαρθόγιαννου, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀξιόλογη συλλογὴ του, πού, ὅπως σὲ ἄλλη σελίδα ἀναγράφεται, ἐκτέθηκε στοὺς Δελφοὺς τὸν Ἰούνιο, φέρνει τοῦτον στὴ πρώτη σειρὰ ἐνδιαφέροντος ὧσων ἀσχολοῦνται μὲ τὸ νόμισμα καὶ συμβάλλει στὴν προβολὴ τῆς πνευματικῆς δραστηριότητος τοῦ τόπου μας.

Δ. Ι. Κ.

Μιά όφειλομένη, στους συμπατριώτες μας, έξήγηση

Ἡ Ε.Φ.Μ., με πραγματική λύπη, άναγκάστηκε ν' άπαντήσει σέ μιá έπιστολή τοῦ «Συλλόγου Προσηλιωτῶν Ἀθήνας», ποῦ δημοσιεύθηκε στήν έφημερίδα τῆς Σπουδαστικῆς Ἑνώσης Φωκίδας «Φωκικά Χρονικά» (Μάρτιος 1981).

Καί λυπᾶται εἰλικρινά γιατί οὔτε οἱ άντεγκλήσεις με τοὺς συμπατριώτες μας οὔτε οἱ άντιδικίες με τοὺς διαφόρους τοπικούς συλλόγους εἶναι μέσα στίς προθέσεις καί, πολὺ περισσότερο, στίς ἐπιδιώξεις τῆς ὅπως εὐκόλα διαπιστώνεται ἀπὸ τὴ μέχρι σήμερα στάση τῆς. Ἀναγκάστηκε ὅμως σέ τοῦτο γιατί οἱ συντάκτες τῆς έπιστολῆς ὑπερβῆκαν κάποια έπιτρεπόμενα ὅρια καί άποπειραθῆκαν νά άποδώσουν στήν Ἑταιρεία, καί στὸ συνεργάτη τῆς Γιάννη Δαφναῖο, προθέσεις ποῦ ποτὲ δέν εἶχαν καί σκοποὺς άνομολόγητους.

Ἐλπίζουμε τὸ άτυχὲς αὐτὸ περιστατικὸ νά παραμείνει μοναδικό, ἢ ἐξαίρεση τοῦ κανόνα, γιατί πιστεύουμε ὅτι ὅπου έπικρατεῖ διάθεση καλόπιστης καί με εὐρεία αντίληψη θεωρήσεως τῶν γεγονότων ἐκεῖ δέν χωράει παρερμηνεία τῶν λόγων καί παρεξήγηση τῶν προθέσεων. Καί δέν βλέπουμε τὸ λόγο νά μὴν ὑπάρχει τέτοια διάθεση.

Ἡ άπάντηση τῆς Ἑταιρείας στήν

άναφερόμενη έπιστολή εἶναι ἡ ακόλουθη:

Πρὸς τὴν
έφημερίδα «Φωκικά Χρονικά»
Ἀθήνα.

Στὸ ὑπ' ἀριθ. 33) Μάρτιος 1981 φύλλο σας (σελ. 4) διαβάσαμε έπιστολή τοῦ «Συλλόγου Προσηλιωτῶν Ἀθήνας», ποῦ καταφέρεται με σφοδρότητα κατὰ τῆς Ε.Φ.Μ. Καί ὡς αἴτιον προβάλλεται κάποιος χαρακτηρισμὸς τῆς Σεγδίτσας ποῦ ποῦ περιέχεται στὸ ὁδοιπορικὸ τοῦ Γιάννη (καί ὄχι Γρηγόρη) Δαφναῖο «τῆς Γκιώνας τὸ παράπονο» ποῦ δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ τῆς «Σελίδες ἀπ' τὴν Φωκίδα» (τεῦχος 15, σελ. 16) 448).

Παραβλέπουμε τὸ ὄργιλο ὕφος καί τὰ διάφορα «παραγεμίσματα» τῆς έπιστολῆς — δηλωτικά... ψυχικοῦ θρασμοῦ, ασφαλῶς—, μιὰ καί πιστεύουμε πῶς τέτοιες μέθοδοι έντυπωσιασμοῦ εἶναι πιά ξεπερασμένες, καί δηλώνουμε τὰ ακόλουθα :

“Ὅσα ἀπὸ τὰ γραφόμενά τους ἔχουν σχέση με τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ τους καί με ὅσους ἀπὸ τοὺς άναφερόμενους χωριανούς τους ἔχουν καταξιωθεῖ ἀπὸ τὴν ἱστορία δέν ἔχουμε κανένα λόγο νά τ' άμφισβητήσουμε. Ἀποτελοῦν μέρος τῆς

ιστορίας τοῦ τόπου μας καὶ ἡ Ἑταιρεία, πού ζωηρὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ἔρευνά της καὶ τὴν εὐρύτερη προβολή της, δέχεται πρόθυμα κάθε σχετικὸ καὶ δημοσιεύει στὸ περιοδικό της ὅσες ἐργασίες τῆς στέλνουν.

Ἐνδεικτικὰ σημειώνουμε ὅτι ἐργασίες συνεργατῶν τοῦ περιοδικοῦ της (Κουτσοκλένη, Γερολυμάτου κλπ.) ἀναφερόμενες σὲ θέματα τῆς Σεγδίτσας ἔχουν ἤδη δημοσιευθεῖ.

Τὰ ὑπόλοιπα τὰ ἀντιπαρερχόμεστε γιατί δὲν σηκώνουν σοβαρὴ συζήτηση καὶ μοναχὰ στὰ ὅσα μᾶς καταλογίζουν γιὰ πρόθεση λασπολογίας — «καραμέλλα» πού ἀσταμάτητα πιπιλίζουν τὰ τελευταῖα χρόνια οἱ διάφοροι... ὀργισμένοι — θὰ κάνουμε τὴν παρατήρηση ὅτι μιὰ ἀπλή, καὶ μόνο, καταμέτρηση τῶν... κοσμητικῶν ἐπιθέτων καὶ τῶν ἄλλων «ἡχηρῶν» πού περιέχονται στὴν ἐπιστολή τους φτάνει — καὶ περισσεύει — γιὰ ν' ἀναδείξει τοὺς συντάκτες της σὲ ἀδιαφιλονίκητους πρωταθλητὲς τοῦ εἴδους. Ἄς μὴν μιλοῦν, λοιπόν, γιὰ σκοινὶ στὸ σπῖτι τοῦ κρεμασμένου, εἶναι πολὺ καλλίτερο γι' αὐτοὺς.

Ὡστόσο τὸ περιεχόμενο, καὶ τὸ ὕφος τῆς ἐπιστολῆς, μᾶς γέννησε μερικὲς ἀπορίες. Καὶ ἐξηγούμεθα. Ἀπὸ τότε, διερωτώμαστε, οἱ, δηκτικοὶ ἔστω, χαρακτηρισμοί, πού ἀπὸ πολλὰς δεκαετίες — ἑκατονταετίες ἴσως — ὁ λαὸς μὲ τὴ φιλοπαίγμονα διάθεσή του ἔχει προσάψει σὲ χωριά, οἰκογένειες ἢ καὶ ἄ-

τομα ἀκόμα, πάψαν ν' ἀποτελοῦν, ὅπως μέχρι τώρα, χαριτολογήματα καὶ μέσα ἀλληλοπειράγματος καὶ ἀποχτῆσαν ὕβριστική καὶ προσβλητικὴ ἔννοια πού προκαλεῖ τέτοιες... ἐκρήξεις;

Τώρα μονάχα, γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ τους, οἱ καλοὶ Σεγδιτσῶτες τοῦ Δ. Σ. ἄκουσαν τοὺς σκωπτικούς χαρακτηρισμοὺς διαφόρων χωριῶν μας καὶ τὰ πειρακτικὰ λογοπαίγνια σχετικὰ μὲ τὴν προέλευση τοῦ ὀνόματός τους ἢ τὴν καταγωγή τῶν κατοίκων τους ὥστε νὰ καταληφθοῦν σήμερα, πολὺ... ὀψιμα πάντως, ἀπὸ... ἱερὴ ἀγανάκτηση;

Κι' ἂς μὴν ἰσχυρισθοῦν ὅτι οἱ ἱδιοὶ δὲν ἀποκάλεσαν ποτὲ ἢ δὲν ἄκουσαν τοὺς γονεῖς τους νὰ ἀποκαλοῦν τοὺς Τοπολιάτες ξυνοροῖδες, τοὺς Σαλωνίτες... — ἂς μὴ τὸ γράψουμε καλλίτερα — τοὺς Ἰτιῶτες ἄσσαιους, τοὺς Γαλαξειδιῶτες ψαρόμυαλους, τοὺς Δεσφινιώτες... — ποῖο νὰ πρωτοθυμηθεῖ κανένας; — τοὺς Χρισσαῖτες πρασσάδες κλπ., γιατί τότε θὰ μᾶς κάνουν νὰ πιστέψουμε ὅτι δὲν θρῖσκονται μόνο ἔξω ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς Φωκίδας, λόγῳ κατοικίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ πνεῦμα της. Ἐμεῖς, πάντως, οἱ ντόπιοι, — καὶ οἱ συγχωριανοὶ τους μαζί — δὲν θιγόμεστε ἀπὸ τοὺς χαρακτηρισμοὺς αὐτοὺς καὶ τὰ λογοπαίγνια, οὔτε, πολὺ περισσότερο, ὀργιζόμεστε. Ἀντίθετα, χαίρομαστε τὸ πηγαῖο πνεῦμα τοῦ λαοῦ, ἀπολαμβάνουμε τὰ χιουμουριστικά του

εύρηματα, και ἂν κάποιος θελήσει νὰ μετάσχει στὸ παιχνίδι ἀναζητάει, μὲ τὴ σειρά του, κάτι τὸ «τσουχτερό» γιὰ νὰ ἀνταποδώσει τὰ ἴσα, καὶ τίποτα παραπέρα, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει λόγος.

Ἄς μὴν προσπαθοῦν, λοιπόν, οἱ παραέξω νὰ βροῦν ποιὸς ὑποβλέπει ποιόν καὶ τὰ τοιαῦτα, εἶναι καθαρὴ ματαιοπονία.

Καὶ κάτι ἄλλο πού μᾶς ξένισε. Δὲν συμφωνεῖτε ὅτι φυσικώτερο καὶ λογικώτερο ἦταν ν' ἀπευθύνουν τὴν ἐπιστολὴ τους στὸ περιοδικὸ πού δημοσίευσε τὸ ἐπίμαχο κείμενο καὶ πού, ἐνδεχομένως, ὀφείλε μιά ἐξήγηση ἢ καὶ ἐπανόρθωση; Κι' ὅτι τὴν ἔστειλαν γιὰ δημοσίευση σὲ μιὰν

ἀσχετη μὲ τὸ θέμα ἐφημερίδα, καὶ τὴν πρόβαλαν σὲ ἐντελῶς ἀνίδεους ἀναγνώστες, δὲν σᾶς δημιουργεῖ τὴ σκέψη ὅτι κάποιος ἄλλος ἦταν ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιστολῆς καὶ ὄχι τὰ δσα ...πατριωτικὰ καὶ ὀργισμένα προσπάθησαν νὰ μᾶς «σερβίρουν»; Σέ μᾶς πάντως, καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους, ναί.

Αὐτὰ γιὰ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ «Συλλόγου Προσηλιωτῶν» καὶ ἀπὸ ἐμᾶς ...τελεία καὶ παῦλα.

Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν φιλοξενία

Ὁ Πρόεδρος

Ὁ Γραμματεὺς

.....

Ε.Φ.Μ.

Συμπατριώτη,

Στὰ «ΦΩΚΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ» θὰ βρεῖς μελέτες πού ἀναφέρονται σὲ θέματα τοῦ τόπου σου, ὅπως γιὰ τ' ἀρχαιολογικὰ εὐρήματά του, τὴν ἱστορία του, τὴ λαογραφία καὶ τὶς παραδόσεις του, τὴ λαϊκὴ ἀρχιτεκτονικὴ του, τὴ δημογραφία του, πλήρη βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωση, τὶς ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ κλπ., πού σὲ φέρνουν πιὸ κοντὰ στὴ ζωὴ καὶ τὸν παλμό του.

Ζήτησέ το ἀπ' τὴν Ε.Φ.Μ., Πανουργιᾶ 1, Ἀμφισσα, πού τὸ διαθέτει ἀντὶ 300 δρχ.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΞΕΦΛΟΥΔΑΣ

ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΣ

Παρουσίαση: Δρόσου Κραβαρτόγιαννου

Γεννήθηκε στην "Αμφισσα το 1902. Σπούδασε φιλολογία στο πανεπιστήμιο των "Αθηνών και της Σορβόνης. Έργάστηκε σαν εκπαιδευτικός στη Μέση Έκπαίδευση (ως το 1941) και στο Ύπουργείο Παιδείας (1941—1966).

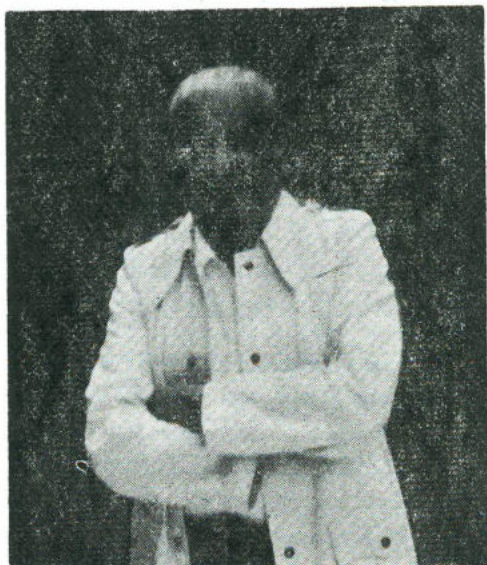
Στα Γράμματα παρουσιάστηκε το 1930 με το διβλίο «Τὰ Τετράδια του Παύλου Φωτεινού». Θεωρήθηκε απ' τους κριτικούς ως εισηγητής του έσωτερικού μονόλογου στη λογοτεχνία μας.

Μέλος της Έθνικής Έταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών, της Ομάδας των Δώδεκα και της Κοινότητας Ευρωπαίων Συγγραφέων. Έχει δημοσιεύσει διηγήματα και δοκίμια σ' έφημερίδες και περιοδικά και συγγράψει πολλά μυθιστορήματα και κριτικές μελέτες. Το 1961 τιμήθηκε με το Α' Κρατικό βραβείο μυθιστορήματος για το έργο του «Έσύ, ό κύριος Χ κι ένας μικρός πρίγκιπας».

Ανήκει στην ομάδα των λαμπρών εκείνων λογοτεχνών — Άλκ. Γιαννόπουλο, Γ. Δέλιο, Γ. Θέμελη, Π. Σπανδωνίδα κ.ά. — που θεμελίωσαν τη φιλολογική κίνηση στη Θεσσαλονίκη.

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Ό Στέλιος Ξεφλούδας χαρακτηρίστηκε ως ό εισηγητής του έσωτερικού μονό-

λογου στη νεοελληνική πεζογραφία, ενός μονόλογου με πληθωρισμό όνειρικών καταστάσεων και ποιητικής ρέμβης. Βασικά τον απασχολούν ή ανθρώπινη μοναξιά και ή αγωνιώδης προσπάθεια του ατόμου να απολυτρωθώ από τις καταπιεστικές δεσμεύσεις της πραγματικότητας και να γνωρίσει την έλευθερία. Συχνότερα δέν άφήνει διέξοδο στη μαρτυρική αναζήτηση ή την έσωτερική αυταπάτη των ήρώων του, τους όποιους έγκλωβίζει σε μιά τραγική αυτοδιάλυση της αισιοδοξίας, χωρίς

νά τους απολυτρώνη παρά μέσα από την αυταπάτη του όνειρου. Μέσα από κατακερματισμούς και διαλύσεις, αναζητά την απροσδιόριστη ένότητα. Είναι μια προσπάθεια στενά δεμένη με την απαισιοδοξία και την πίστη του μάταιου και του τραγικού. (Δημήτρης Σταμέλος).

Όλοκληρο τό έργο του είναι κατ' ουσίαν μια συνεχής αυτοανάλυση, με αφθονα στοιχεία αυτοκριτικής. Ώστόσο, από βιβλίο, σε βιβλίο, ό ένθερμος αυτός θιασώτης των έσωτερικών περιπλανήσεων, των ένδοσχοπήσεων, αλλάζει πρόσωπα, έκφραση, χρώμα με την πρόθεση νά δώσει σε θέματα λεπτού αποχρωστικού ένδιαφέροντος μια επίφαση έξωτερικής αλήθειας. Τό επιβάλλει νά επιτελέσει την πορεία του, νά πάρη τις μεταμορφώσεις του μέσα στον καιρό. (Γιάννης Χατζίνης).

Όλα τά πρόσωπα πού κινούνται ή καλύτερα στοχάζονται και όνειροπολούνε μέσα στις σελίδες των βιβλίων του δέν μάς παρουσιάζονται με καμμιά διαφοροποίηση, πού ν' αποκρυσταλλώνη τά μοναδικά, ιδιαιτέρη και άνεπανάληπτα γνωρίσματά τους.

Παντού στο έργο του υπάρχει ό ίδιος τόνος χαμηλός, λυρικός, μια πορεία μουσική, μια ένκατάλειψη στα πράγματα, ένας πόνος του ανθρώπου, μια μελαγχολία πού περιδιαβάει ανάλαφρα έδω κι εκεί στην ατμόσφαιρα, σταλάζει πάνω στα πρόσωπα και τά πράγματα μια άνερη θλίψη και δημιουργεί άνάλογες ψυχικές διαθέσεις, όλα ταύτα τά ατμοσφαιρικά, τά ροϊκά, τά μουσικά γνωρίσματα, πού χαρίζουνε στην πεζογραφία του ό,τι σημαντικότερο πρόσφερε στη νεοελληνική λογοτεχνία: Τήν ιδιαιτεριότητα και την ιδιομορφία της. Μια αδιάκοπη θλίψη αποτελεί τον άξονα της

πεζογραφίας αυτής. (Άπόστολος Σαχίνης)

Στην εποχή του ό Στέλιος Ξεφλούδας υπήρξε πρωτοπόρος στο νέο είδος του διηγηματικού λόγου, ακολουθώντας τά ευρωπαϊκά ρεύματα. Κι υπήρξε άπόλυτα συνεπής ως πρός εκείνο πού διακήρυξε άπ' την αρχή και δέν παρέκλινε άπ' τή γραμμή του σκεπτόμενου όρθολογιστή κι όνειροπόλου. Σε κάθε σελίδα του σε σταματά μια εικόνα, μια φράση πού είναι: σαν νά την ακούς για πρώτη φορά. Ό πόνος για τό άπραγματοποίητο. Ό πόθος κι ό πόνος κι ή έρημιά. Ταξίδι άνήσυχο, έρημο με τραγικές διαστάσεις. Μια επίμονη αναζήτηση του ανθρώπου. «Κι ό,τι αναζητήσαμε, ήτανε, πώς νά κάνουμε εύτυχιμένους τους άλλους, πώς ν' άγγίξουμε την ψυχή του κόσμου με την άγάπη μας, και νά την θυθίσουμε μέσα σ' αυτή». Μονόλογος, ναι έδω, αλλά στρέφεται και μιλεί στ' άγαπημένα του πρόσωπα. Η άγάπη γίνεται άνάγκη της ψυχής μας. Η ζωή δέν είναι όνειρο αλλά και πραγματικότητα. Καθημερινές σκηνές ζωντανεύουν μπρός στα έκπληκτα μάτια σου, εκατομμύρια άνθρωποι, άγνωστοι, γεννιούνται και πεθαίνουν [...] Πιστεύω πώς ό Ξεφλούδας είναι ό πιο σημαντικός κι ό πιο πρωτότυπος άπ' όλους τους νεοέλληνες συγγραφείς. Κανένας δέν έχει τή σκέψη του. Μεστός ό λόγος ό σοφός. Δέν θα πρέπει νά λείπει από κανένα σπίτι πού πιστεύει στο Θεό και στον άνθρωπο. «Άπ' όλα τά γεωγραφικά πλάτη και μήκη είναι έτοιμοι οι άνθρωποι νά ξεκινήσουν. Θά 'ταν ή έσχατη πλάνη, νά περιμένουμε τό Θεό νά έντελέσει έργο άποκλειστικά δικό μας. Αντίθετα, από τότε πού μάς έστειλε στη γή, περιμένει νά πραγματοποιήσουμε αυτόν τον πόλεμο. Μας παρακολουθεί περίλυπος, δέν έπεμ-

θαίνει, στρέφει μόνο ἄλλοῦ τὸ πρόσωπό του γιὰ νὰ μὴ βλέπει τὴν ἀνθρωποσφαγὴ τῶν διαίωνιζόμενων πολέμων. Θὰ πολεμήσουμε τὸν πόλεμο γιὰ νὰ δημιουργήσουμε τὸν κόσμο μας». (Φοῖβος Δέλφης).

Ὁ Στέλιος Ξεφλούδας τοῦ ἐσωτερισμοῦ εἶναι πρωταπόρος σ' ἓνα νέο πνεῦμα λογοτεχνικό, ποὺ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἀνεκδοτογραφικὴ καὶ ἀναπαραστατικὴ ἀπεικόνιση τῆς ζωῆς. Ἀνανέωσε τὸ νόημα τῆς πεζογραφίας μας μὲ τὸ παράδειγμά του ἢ τουλάχιστον ὑπέδειξε τὸ δρόμο γιὰ μιὰ σκέψη ποὺ θὰ τὴν ἀνανεώσει. (Πέτρος Σπανδωνίδης).

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΡΤΟΥ ΤΟΥ

ΠΟΡΕΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΝΥΧΤΑ

Ὁδεύουμε μέσα στὸ φθινόπωρο. Ἡ νύχτα εἶναι ψυχρὴ κι' ἀνατριχιάζει. Μόλις ἓνα φεγγάρι ἐγράψε τὴν καμπύλη του στὸν οὐρανό. Οἱ στρατιῶτες κινιῶνται ἀργὰ σὲ μιὰ ἀτέλειωτη γραμμὴ πάνου στὸν ἄσπρο δρόμο. Ἡ μεγάλη πεδιάδα τῆς Μακεδονίας, τὰ δέντρα, ὅπως ὑψώνονται πυκνὰ ἐδῶ κ' ἐκεῖ σὰ μιὰ ὁαση στὴν ἔρημο, τὰ χωριά στὸ βάθος ποὺ κοιμοῦνται, παίρνουν μιὰν ἑκφραση ἀμφίβολη καὶ ρευστὴ κάτου ἀπ' τ' ἀδύνατο φῶς. Ὅλο αὐτὸ τὸ τοπίο, σοῦ δίνει τὴν ἐντύπωση τῆς ἐρήμου, ὅπως χάνεται ἀτάραχη καὶ σιωπηλὴ κάτου ἀπ' τ' ἄστρα. Οἱ στρατιῶτες θαδίζουσιν ἀργὰ, δὲν πατοῦν σταθερὰ στὸ ἔδαφος, τρικλίζουσιν σ' ἓνα χάος ἀπὸ κούραση καὶ ὕπνο. Τ' ἄσπρο ἄλογο προχωρεῖ σὰ φάντασμα ἀνάμεσα στὴ σιωπὴ τῆς κοιμισμένης πεδιάδας.

Πίσω ἀπ' τοὺς στρατιῶτες ἀκολουθοῦν τ' ἀμάξια, τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τ' ἄλλο καὶ

γεμίζουν τὴ νύκτα μ' ἔγαν κρότο μονότονο. Μόλις γυρίζουσιν οἱ τροχοὶ τους. Τ' ἀμάξια, ἢ κοιμισμένη πεδιάδα, οἱ ἀνακατωμένες σκιὲς τῶν στρατιωτῶν, τ' ἄσπρο ἄλογο ποὺ μετράει τὰ θήματά του, χάνουν τὴν πραγματικὴ τους μορφή, ἰδαλύνονται, γίνονται ἓνα ὄνειρο.

Κανεῖς δὲ βλέπει κανένα δρόμο, ἀν καὶ ὁ δρόμος θρίσκεται κάτου ἀπ' τὰ πόδια του. Ὁ ἓνας πηγαίνει πίσω ἀπ' τὸν ἄλλο, σὰ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ κάνει διαφορετικά, νὰ εἶναι δεμένος ὁ καθένας μὲ τὸν προηγούμενό του καὶ πάντα ἢ ἀνθρώπινη σειρὰ κατατρέφεται, οἱ στρατιῶτες ἀνακατώνονται, πυκνώνουν, φαίνονται σὰν σκοτεινοὶ ὄγκοι, ποὺ κινιῶνται ἀποχωρισμένοι μεταξὺ τους, κάποτε ἓνας πέφτει στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, ἄλλος στέκεται ἀκίνητος καὶ δὲν προχωρεῖ καὶ τ' ἄστρα στὸν οὐρανὸν τρέμουν. Τὰ μάτια, ποὺ κλείνουν ἀπ' τὸν ὕπνο, δὲ βλέπουν κανένα δρόμο, οὔτε τ' ἄστρα, κοιτάζουν μονάχα τὸν ὕπνο. Τ' ἀμάξια κοιμισμένα ἀκολουθοῦν ἀργὰ κ' οἱ ρόδες τους τρίβουν πάντα μονότονα.

Κάποτε περνοῦμε ἀνάμεσα ἀπὸ χωριά βυθισμένα στὸν ὕπνο ποὺ ξυπνοῦν ἀπότομα ἀπ' τὴ θήματά μας, ἀπ' τὸν κρότο ποὺ κάνουν τὰ καρφιά ἀπ' τὰ παπούτσια μας. Ἀνοίγουμε τὰ μάτια κ' εἶναι σὰ νὰ μὴν καταλαβαίνουμε τίποτα, σὰ νὰ νειρευόμαστε κοιμισμένοι. Γυναῖκες βγαίνουν σὰ παράθυρα καὶ μπορεῖ νὰ κλαῖνε σιωπηλὰ μέσα στὴ νύχτα χωρὶς νὰ τίς βλέπουμε, νὰ παρακαλοῦν τὸ Θεὸ χωρὶς νὰ τίς ἀκοῦμε, οἱ ἄντρες κατεβαίνουν στὸ δρόμο, μᾶς μιᾶν, τί ἤρεμη - φωνὴ τους, μᾶς ἐπαναλαμβάνουν «στὸ καλὸ», δὲν τρέμει καθόλου ἡ φωνὴ τους, πόσο θὰ ἤθελαν νὰ γίνουν εἰς ἡμᾶς, νὰ γίνουν εἰς ἡμᾶς, νὰ γίνουν εἰς ἡμᾶς.

Σχέδιο 'Αγήνορα 'Αστεριάδη.

είναι ὁ λαὸς ποὺ κάνει αὐτὸν τὸν πόλεμο κι' αὐτὸς ὁ πόλεμος εἶναι δίκαιος. Τὰ παιδιὰ μας ἀκολουθοῦν ὥρα πολλή, μᾶς ἀγγίζουν μὲ τὰ χέρια τους, δὲ θέλουν νὰ γυρίσουν. Μὲ τὴν φαντασία τους πηγαίνουν κι' αὐτὰ στὸν πόλεμο.

Ἀτελείωτος γύρω μας ὁ κάμπος τῆς Μακεδονίας. Οἱ λιγνὲς λεῦκες διακρίνονται καθαρὰ στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου σὰ νὰ

μᾶς ἀποχαιρετοῦν, τ' ἀμάξια μὲ τὰ ἰσχνὰ βώδια σέρνονται ἀργὰ κάτω ἀπ' τ' ἄστρα ποὺ τρέμουν καὶ γεμίζουν τὴ νύχτα μὲ τὸ μονότονο κρότο τους. Πηγαίνομε νὰ πολεμήσουμε στὴν Ἀλβανία.

Κοιμισμένοι θαδίζουμε καὶ νειρευόμαστε ἓνα σπίτι, ὅπου θὰ ξεκουράσουμε τὸ καταπονημένο σῶμα μας. Πῶς θὰ εἶναι αὐτὸ τὸ σπίτι ποὺ μᾶς περιμένει καὶ τὸ

περιμένουμε! Ποιός θα μᾶς ἀνοίξει κρῶντας στὰ χέρια του μιὰ λάμπα πού μπορεί νὰ τῇ σβύσει ὁ ἀέρας καὶ θὰ μᾶς πεῖ, κοντὰ στὸ τέλος τῆς νύχτας, «καλωσήρθατε» καὶ θὰ μᾶς στρώσει ἕνα τραπέζι, κ' ἔπειτα θὰ ξαπλωθοῦμε κοντὰ στὸ τζάκι πού καίγει, γιὰ νὰ θυσιastoῦμε σ' ἕναν ὕπνο, πού θὰ εἶναι βαθὺς ὅπως ὁ θάνατος καὶ θὰ ξεχάσουμε καὶ θάμαστε εὐτυχισμένοι!

Μακριά, πάνου στὸ δρόμο, οἱ στρατιῶτες πού μᾶς περιμένουν, ἔχουν ἀνάψει φωτιές, πού δείχνουν τὸ τέρμα τῆς πορείας μας. Κάπου κοντὰ θὰ βρίσκεται τὸ σπίτι πού νειρευόμαστε. Τρέμουν τὰ πόδια ἀπ' τὴν κούραση, τὰ ἰδρωμένα σώματα παγώνουν ἀπ' τὴν δροσιά τῆς νύχτας, τὰ χέρια κρέμονται μουνδιασμένα οἱ ὅμοι πληγιάσαν ἀπ' τὸ θάρος.

Οἱ ἄντρες, οἱ γυναῖκες, τὰ παιδιά στέκονται κοντὰ στὸ δρόμο χωρὶς ὕπνο γὰ μᾶς ποῦν τὸ «καλωσήρθατε». Γύρω στὴ λάμψη τῆς φωτιᾶς περιμένουν ἀκίνητοι, τὰ χέρια σταυρωμένα, γαλήνια τὰ πρόσωπα, μᾶς κοιτάζουν σὰ νὰ εἴμαστε ἕνας δικός τους ἄνθρωπος, ἕνας ἄλλος ἑαυτός τους, καὶ πειὰ δὲν χωρίζει τὸν ἕναν ἀπ' τὸν ἄλλο τίποτα. Ὅλες οἱ πόρτες, ὅλα τὰ παράθυρα εἶναι ἀνοιχτά καὶ περιμένουν. Τ' ἄστρα ξεθωριάζουν. Πλησιάζει νὰ ξημερώσει. Σδῆνει ἡ λάμψη τῆς φωτιᾶς, σδῆνουν τὰ πρόσωπα καθὼς προχωροῦν πρὸς μιὰ πόρτα. Καμμιὰ φωνὴ δὲν ἀκούγεται. Κ' εἶναι πάλι νύχτα. Οἱ πιὸ πολλοὶ ἀκόμα νειρεύονται, δὲν ξέρουν τί εἶναι, ποῦ εἶναι, ἂν ἔφτασαν σ' ἕνα χωριὸ ξεχασμένο μέσα στὴ μεγάλη πεδιάδα, πού δὲ θὰ τὸ ξαναδοῦν ποτὲ ἄλλοτε, ἢ βρίσκονται σ' ἕνα μαγικὸ τόπο εὐτυχισμένοι.

Καίγει ἡ φωτιὰ στὸ τζάκι κ' ἕνας ἀν-

τρας ἡλικιωμένος περιμένει σιωπηλὸς μέσα στὴ νύχτα κοντὰ στὴ φωτιὰ μπροστὰ σ' ἕνα στρωμένο τραπέζι πού περιμένει. Κουρασμένο τὸ πρόσωπό του, ὅλο γαλήνη, ρυτιδωμένο τὸ μέτωπό του, ἤμερα τὰ μάτια. Ὅλο τὸ σπῖτι εἶναι σὰν ἄδειο. Ἴσως οἱ ἄλλοι νὰ κοιμοῦνται. Μπορεῖ νὰ μὴν ὑπάρχουν ἄλλοι ἄνθρωποι μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπῖτι. Τὸν κοιτάζω, καὶ μὲ κοιτάζει ὁ καθένας πίσω ἀπ' τὴν σιωπὴ του. Δὲ λαχταρῶ παρὰ τὸν ὕπνο, ἕναν ὕπνο βαθὺ πού ποτὲ νὰ μὴν τελειώσει. Θὰ ξημερώσει σὲ λίγο. Εἶδα ἔξω τὰ ἄστρα πού τρέμαν καὶ σβήναν.

—«Καλησπέρα, γιατί δὲν κοιμηθήκατε καὶ περιμένετε;»

—«Καλησπέρα, καλωσήρθατε, κάποιον πρέπει νὰ περιμένω κάθε νύχτα», μοῦ λέγει καὶ κάθεται κοντὰ στὸ τζάκι κ' ἔξακολουθεῖ νὰ καπνίζει ἡσυχος.

Πάνου στὸ στρωμένο τραπέζι οἱ ὄριμοι καρποὶ μέσα στὰ χρωματιστὰ πιάτα, τὸ κόκκινο κρασί στὰ ποτήρια πού λάμπουν, αὐτὰ τὰ ἄσπρα λουλούδια πού μαρῆθηκαν ἀπ' τὸν ζεστὸν ἀέρα, τὸ κεντημένο τραπεζομάντηλο σωμαίνουν μέσα στὴ θλίψη τους. Κ' οἱ ζωγραφιές στοὺς τοίχους, τὰ παλιὰ σκαλισμένα ἐπιπλα ἔχουν τὴν ἴδια σιωπὴ μὲ τὴ δική μου. Δὲν κατέβηκα ἀπ' τ' ἄσπρο ἄλογο σ' ἕναν Πύργο. Δὲν παρουσιάστηκε ἀκόμα οὔτε μιὰ γυναίκα μὲ λευκὴ περούκα καὶ χλωμὸ πρόσωπο, λεπτὴ καὶ λυπημένη στὰ μεταξωτὰ φορέματά της κρατώντας στὸ μικρὸ χέρι ἕνα ἄνθος, νὰ μοῦ χαμογελάσει.

—«Καλησπέρα δὲ θὰ σᾶς ξεχάσω ποτὲ, θὰ γράψω τ' ὄνομά μου μὲ μολύδι ἀπάνου στὸν τοῖχο».

Τί νὰ πεῖς σ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο πού σὲ κοιτάζει ὅπως ἕνας πατέρας τὸ παιδί

του! Μόλις ξανάρθει ή νύχτα θά φύγεις πάλι, γιατί σέ περιμένει ό πόλεμος και μαζί του ό θάνατος.

Τό τραπέζι είναι στρωμένο σά νά πρόκειται ν' αρχίσει ένα δείπνο και μιιά γιορτή. Κι' όμως είσαι ολολμόναχος και δίπλα στο τζάκι κάθεται ό ήλικιωμένος άντρας και καπνίζει ήσυχος. Δέν θά τόν ξαναδείς πειιά ποτέ. Σέ λίγο θά ξεχάσεις και τ' όνομά του, όπως θά ξεχάσει κι' αυτός τό δικό σου. Καμμιά γυναίκα μέ λευκή περούκα, κανένα κορίτσι μέ άσπρο φόρεμα πού νειρευόταν τόν Πρίγκηπα τών παραμυθιών, ούτ' ένα χέρι μέσα στο χέρι σου, καμμιά φωνή πού νά σέ κάνει εύτυχιμένο.

«Τ' όνομά μου στον τοίχο, μπορεί νά τό σήσει ό θάνατος».

Ό ήλικιωμένος άντρας δέν άπαντάει έξακολουθεί νά κάθεται άπέναντί σου κοντά στο τζάκι, σιωπηλός, ήρεμος. Φέρνεις τό ποτήρι στα χείλια και πίνεις τό κόκκινο κρασί και ταξειδεύεις πέρα άπ' τόν κόσμο. Κλείνουν τά μάτια και νειρεύονται.

«Καληνύχτα, ξημέρωσε δέ θά προφτάσω νά κοιμηθώ».

(Απόσπασμα άπ' τό μυθιστόρημα «Άνθρωποι του Μύθου»).

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΣΤΕΛ. ΞΕΦΛΟΥΔΑ

1. Τά τετράδια του Παύλου Φωτεινού. Θεσσαλονίκη 1930, σελ. 146.

2. Έσωτερική συμφωνία. Θεσσαλονίκη 1932, 17,5X11,5, σ. 123.
3. Εύα. Θεσσαλονίκη 1934, σ. 150.
4. Στο φώς του Λευκού Άγγέλου. Άθήνα, Κασταλία, 1936, σ. 87.
5. Κύκλος. Άθήνα, Άετός, 1940, σ. 124.
6. Άνθρωποι του μύθου (Τετράδια άπό τόν πόλεμο της Άλβανίας), Άθήναι, Μ. Σαλίθερος, 1946, 18X13, σ. 132, σχέδια Άγλήνορα Άστεριάδη.
7. LE ROMAN NEOHELLENIQUE 1935
8. Τό σύγχρονο μυθιστόρημα. Άθήνα, Ίκαρος, 1955, σ. 101.
9. Όδυσσέας χωρίς Ίθάκη. Άθήνα, Δίφρος, 1957, 22X15, σ. 118.
10. Έσύ, ό κύριος Χ κ' ένας μικρός πρίγκηπας, Άθήνα 1960, 22X15, σ. 196.
11. Δόν Κιχώτης. Άθήνα, Φέξης, 1962, 22X15, σ. 239.
12. Ό Δικτάτορας. Άθήνα 1964.
13. Όδυσσέας, Άθήνα, Δίφρος, 1974, 21X14,5, σ. 256.
14. Ό Δόν Κιχώτης στον Παράδεισο. Άθήνα, Δίφρος, 1957, 21,5X14,5, σ. 279.
15. Ό άνθρωπος και ό πόλεμος χωρίς μύθο, Άθήνα, Δίφρος, 1977, 21X14, σ. 92.

Έχει έκδόσει επίσης τά «Νιρβάνας», Ροδοκανάκης και άλλοι» και τά «Ταξιδιωτικά».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δημήτρης Σταμέλος: Μεγάλη Έγκυκλοπαίδεια Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Χάρη Πάτση, τ. 10 σ. 625 κ.έ., όπου και πλήρης βιβλιογραφία.
2. Φοίβος Δέλφης: Στέλιος Ξεφλούδας, ό Συγγραφέας κι ό Στοχαστής. Άθήνα, Τό Έλληνικό βιβλίο, 1978, σ. 163.

ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΖΑΡΙΑ

ΜΗΤΣΟΥ ΕΛΑΤΟΥ

Μπήκε για καλὰ ὁ ἀλωνάρης — κοντεύει τῆς Ἀγία-Μαρίνας — καὶ οἱ ξωμάχοι ἀνάσαναν πιά. Καὶ μὲ τὸ δίκηο τους. Ἡ σοδειά ἀπ' τῇ μιὰ μεριά, λίγη - πολλή, ἀσφαλίστηκε πλέον καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη, ἀπὸ τώρα ἴσαμε τὸ τρυγητὴ λιγοστὲς εἶναι οἱ δουλειῆς — ψιλόλογια.

Οἱ ζευγάδες ξεμπλέξαν ἀπ' τ' ἀλώνια καὶ τὰ γεννήματα — στάρια, κριθάρια, — σιγουρευτῆκαν στ' ἀμπάρια. Ὁ λιόκαρπος, ὅσος δὲν πουλήθηκε, πλακωμένος στὶς κάδες ἀργάζει σιγὰ - σιγὰ — ξεπικρίζει — καὶ τὰ λάδια κιάρισαν, δὲν χρειάζονται ἄλλο μετάγγισμα ἀπ' ἀγγεῖο σ' ἀγγεῖο. Γ' ἀνοιξιὰτικα, τέλος, — ρεθύθια, φασόλια, φακές —, τὰ καλαμπόκια καὶ τ' ἀμπέλια, τὸ πῆραν ἀπάνω τους — μεστῶσαν — καὶ δὲ σὲ θέλουν πιά στὸ κεφάλι.

Μὰ καὶ οἱ τσοπαναραῖοι — γιδάρηδες καὶ προβαταραῖοι — δὲν μεῖναν παραπονεμένοι. Δῶκαν τὰ πρῶτ' ἱμάδια τὸ Μεγαλοβδόμαδο, σπρῶξαν τὰ ὀψ' ἱμάδια τὸ ξώλαμπρο, ἔφυγε καὶ τὸ μαλλὶ ἀπ' τὸ κοῦρο, καὶ τώρα ἔχουν μονάχα τὸ τυροκόμημα — ὁ «τυριάς» λίγο - λίγο γιομίζει, — καὶ τίποτας ἄλλο.

Καὶ μιᾶς καλὰ πήγαμε — χίλιες δόξες νᾶχει ὁ Κύριος — καὶ γερούτσικο «μασοῦρι» κονομήσαμε — θὰ βουλῶσουμε καὶ φέτο τὶς «τρύπες» μας καὶ κάτι θὰ μᾶς μένει — καιρὸς εἶναι ν' ἀνθρωπέψουμε λιγάκι — νὰ πᾶμε καὶ σὲ κᾶνα πανηγύρι νὰ γλεντήσουμε. "Ετσι θὰ παρθεῖ

ἡ ἀπόφαση οὔλη ἢ φαμελιά, μικροί, μεγάλοι, ξεσηκώνεται στὸ ποδάρη. Τ' ἄλογομούλαρα καλλιγώνονται καὶ ξυστρίζονται, τὰ σαῖσματα — πολύχρωμες μπαντανιές καὶ χράμια — κατεβαίνουν ἀπ' τὸ «γίκο» καὶ τινάζονται, τὰ «καλὰ» ροῦχα, τὰ γιορτινά, θγαίνουν ἀπ' τὶς κασέλες κι' ἀπλώνονται νὰ ξεμυρίσουν ἀπ' τὴ λεβάντα. Μὰ καὶ ἡ «ἐτοιμασία» ποὺ θὰ πάρουν μαζί τους — κρέατα, τυριά, ψ'μοτύρια, πίττες, κρασιά, ψωμιὰ δίπλοκ'σαρισμένα — πολὺ φροντίδα καὶ κόπο χρειάζονται — δὲν εἶναι παίξε - γέλασε.

Καὶ ἐνῶ οὔτε μιὰ στιγμή δὲ στέκονται γιὰ ν' ἀνασάνουν, τὴ παραμονὴ τ' ἀπόγιομα οἱ εἶναι ξεκούραστοι καὶ κεφᾶτοι. Καὶ μόλις ὁ ἥλιος γεῖρει κομμάτι, καραθάνια ὀλόκληρα ξεχύνονται ἀπ' τὰ χωριά καὶ οἱ πλαγιὲς μυρμηγκιάζουν ἀπ' ἀνθρώπους καὶ ζᾶ. Γέλοια, φωνές, φασαρία γιομίζουν τὸν ἀέρα καὶ ὁ κουρνιαχτὸς ἀνεβαίνει κατὰ τὸν οὐρανὸ ὅλο καὶ πιὸ πηχτὸς. Τὸ γυναικομάνι καθάλα στὰ ζαθὰ ἄλογομούλαρα τοῦ θουνοῦ μπροστά, τὰ παιδιὰ δυὸ - δυὸ στὸ γάϊδαρο παρὰ πίσω, καὶ οἱ ἄντρες ἀκόμα παρὰ πίσω πεζοί, πέρνουν τὸ δρόμο γιὰ τὸ πανηγύρι. Κι' ἀνάρια - ἀνάρια περνοῦν δίπλα τους, τρέχοντας στὰ τέσσερα, τὰ σελλωμένα ἄτια κάποιων τρελλονιῶν ποὺ στὴ στιγμή χάνονται στὸ μονοπάτι ποὺ φιδοσέρνεται στὴ πλαγιά — θὰ

γκρεμοστακιστοῦν οἱ ἀχρόνιαγοι, κούφια ἢ ὥρα.

Μὲ τὸ σούρουπο φτάνουν οἱ πρῶτοι καὶ ἀποκοντά, οὐλὴ τῇ νύχτα, θᾶρχονται ἀσταμάτητα προσκυνητὲς καὶ πανηγυριστάδες. Φίλοι γκαρδιακοί, συγγενεῖς, κοντοχωριανοί ἀνταμώνουν μέσα σὲ χαρούμενες φωνὲς κι' ἀγκαλιάσματα, οἱ παρέες σμίγουνε σὲ μιὰ τρανύτερη καὶ ἢ κάθε μιὰ πιάνει ἓνα «στασὸ» γιὰ ν' ἀπλώσουν τὶς θελέντζες καὶ ν' ἀπιθώσουν τὰ σέα. Ξαποσταίνουν λίγο, βρέχουν τὸ μοῦτρο τους μὲ νεράκι νὰ συνέρθουν, οἱ νιοὶ καὶ νιὲς σενιάρονται καὶ ξεκινοῦν γιὰ τὴν ἐκκλησὰ πού φεγγοβολάει. Θ' ἀνάψουν ἓνα κερὶ στὸν Ἅγιο πού γιορτάζει, θὰ σταυροκοπηθοῦν θὰ κρεμάσουν καὶ τὸ τάμα στὸ κόνισμα — ἂν ἔχουν τάξει — ἢ θ' ἀφήκουν κάτι ἀπὸ τὴ σοδειὰ τους — στᾶρι, λάδι, γιὰ ὅτι ἄλλο — κι' ὕστερα θὰ βγοῦν στὴ γύρα. Παληόφιλοι ἀπ' τὸ στρατὸ — ἢ κληρουχία — μικροσυγγενεῖς ἀπ' τὰ πέρα χωριά, γνωστοὶ ἀπὸ κάποιο νταραβέρι συναντῶνται δῶ πέρα, ποιὸς ξέρει ὕστερα ἀπὸ πόσο καιρὸ καὶ πιάνουν τὸ κουθεντολόϊ — καὶ τί δὲν ἔχουν νὰ ποῦν; Παρακεῖ, στὰ καλλίτερα πόστα κάτω ἀπ' τὰ χιλιόχρονα δέντρα πού ἔχουν ὀριστεῖ γιὰ χοροστάσια οἱ ἀναβάσταγοι καὶ οἱ καψοκαλυθῆδες πιάσαν ἀπὸ τώρα θέσεις ἐνῶ οἱ ὀργανοπαῖχτες ἀναψαν τὸ «λούξ» καὶ κουρντίζουν τὰ ὄργανά τους. Καὶ πὶὸ πέρα, σὲ μέρος ἀπάνεμο, στήνονται τὰ καζάνια γιὰ νὰ μαγειρεῦτοῦν τὰ σφαχτάρια—τραγιά ὀλόπα-

χα—πού θὰ κατεβάσουν ἀπ' τὰ κοπάδια τοῦ βουνοῦ οἱ τσοπαναραῖοι, προσφορὰ στὰν Ἅγιο καὶ τοὺς πανηγυριστάδες.

Τὸ πηγαινέλα δὲ σταματάει οὔτε μιὰ στιγμή καὶ μὲ κάθε καινούργιο караθάνι πού φτάνει τρανεύει ὁ σάλαγος καὶ ἡ θαβούρα. Αὐτόνο θὰ κρατήσει ἴσαμε τὴ στιγμή πού τὸ σήμαντρο θὰ σημάνει γιὰ τὴ λειτουργία — τὶς αὐγὲς — καὶ τότενὲς οὔλα βουβαίνονται. Ἐκκλησὰ καὶ περίγυρος γιομίζουν πιστοὺς — θελόνα νὰ ρίξεις δὲ πέφτει κάτω — ἢ ζέστα ἀπ' τὴ συνάθροιση, τὰ κεριά καὶ τὰ θυμιάσματα θεριεύει — λιγούρα σοῦρχεται —, ὁ ἥλιος τοὺς βαράει κατακέφαλα — ποτάμι τρέχει ὁ ἰδρώτας —, κανέννας ὅμως δὲν ἀναμεράει, κανέννας δὲ φεύγει ἂν δὲν πάρει ἀντίδωρο. Καὶ μὲ τὸ «δι' εὐχῶν» τοῦ παπᾶ ἀρχινεῦει τὸ γλέντι. Οἱ παρέες πιάνουν θέση στὰ χοροστάσια, οἱ ἐτοιμασίες ἀνοίγονται καὶ τὸ φαγοπότι ἀρχινεῦει ἐνῶ οἱ πίπιζες καὶ τὰ νταούλια — μαζί καὶ οἱ τσίτσες—, φκειάχνουν τὸ κέφι γιὰ χορὸ, πού δὲν ἀργεῖ. Ὁ ἓνας πίσω ἀπ' τὸν ἄλλο πιάνονται στὸ μαντήλι καὶ οἱ ἔγνοιες καὶ τὰ ντέρτια τῆς ζωῆς ξεχνιῶνται — οὔλοι διασκεδάζουν. Καὶ θλέπεις γερόντια ἀσπρισμένα ἀπ' τὸ διάβα τοῦ χρόνου, νὰ τὸ φέρνουν, σιγὰ - σιγὰ, δυὸ - τρεῖς βόλτες — νᾶταν τὰ νιάτα δυὸ φορὲς —, θλέπεις μεσόκοπους φαμελίτες νὰ χορεύουν ἡσυχα - ἡσυχα τὴ «σβαρνιάρα» — νοικοκυρίστικα πράματα —, θλέπεις καὶ νιοὺς νὰ πηδᾶν ἴσαμε κεῖ πάνω, γαυριάζοντας καὶ νὰ χτυποῦν τὸ πόδι στὴ γῆς, σὰν τ' ἄλογα τ'

ἀχαλίνωτα — «τὴν ἰτιά θάρα, μω-
ρέ, κι' ἄς πεθάνει ὁ χάρος». Βλέ-
πεις, ἀκόμα, τὶς παντρεμένες νὰ
ξεφαντώνουν μὲ γέλοια καὶ πηδή-
ματα — τώρα ποὺ παντρεφτῆκαν
μποροῦν νὰ τὸ ρίξουν ὅξω — βλέ-
πεις καὶ τὶς ἀνύπαντρες νὰ χορεύ-
ουν μετρημένα, σοβαρά καὶ μὲ τὰ
μάτια χαμηλωμένα λὲς καὶ μετρᾶν
τὸ κάθε βῆμα — δὲν εἶναι ἀκόμα
καιρὸς γιὰ ζωηράδες καὶ σκέρτσα.

Στὰ πανηγύρια θὰ νοιαστοῦν καὶ
τὰ παντρολογήματά τους οἱ χωρια-
νοί. Ἐδῶ θαρθοῦν οἱ νιοὶ ποὺ γυ-
ρεύουν ταῖρι, ἐδῶ θὰ φέρουν καὶ οἱ
πατεράδες τὶς κόρες τῆς παντρεῖας.
Στὸ χορὸ θὰ δείξουν τὴ λεβεντιά
καὶ τὴ κουβαρντοσύνη τους ἐτοῦτοι
— ἡ «χαρτοῦρα» ἀνεμίζει στὸ κού-
τελο τοῦ κλαριτζῆ — τὴ χάρη καὶ
τὴ λυγερὰδα ἐκείνες — θλέπεις
πουθενὰ κουσούρι; — μὰ καὶ τὸ
«τρόπο» τους. Οἱ χρυσοκεντημένες
ποδιές καὶ τὰ ὁμορφοστολισμένα
ροῦχα μαρτυρᾶν τὴ νοικοκυροσύνη
καὶ τὰ ἀσημοκονισμένα χαίμαλιά,
οἱ ἀσημένιες ζῶνες καὶ τὰ θενέτι-
κα φανερώνουν πῶς ὁ πατέρας
τους ἔχει θιὸς καὶ ὁ τυχερὸς ποὺ
θὰ τὴν πάρει θὰ «ζ'μαρωθεῖ» γερά.

Κι' ἐδῶ πιάνονται τὰ προζύμια.
Ἄμα ὁ νιὸς θρεῖ κείνο ποὺ γυ-
ρεύει — ὁμορφάδα, προῖκα, σόϊ ἢ
ὅτι ἄλλο — τὴ ταχινὴ ἀρχινεῦει ἢ
δουλειὰ τῶν προξενητάδων — ἄπρε-
πο εἶναι νὰ προξενεύεις τὸν ἑαυτό
σου. Μὲ πολλὴ μαστοριά τοῦτοι
φέρνουν βόλτα τὴν ὑπόθεση, τάχα
ἀπὸ δικοῦ τους γιατί ἡ ἄρνηση — ἡ
«πατοᾶ» — λογίζεται γιὰ θαρὺ πρᾶ-
μα, καὶ μ' ἄλλη τόση κατατσώσι-

νὴ τὰ κανονίζουν οἷλα — θάλε καὶ
κείνο τὸν γιούρτι νὰ τελεύουμε, δῶ-
σε, καημένη, καὶ τὴ ραφτομηχανὴ
νὰ μπαλώνονται τ' ἀγγόνια σου.
Καὶ ἅμα ἡ συμφωνία κλείσει πέφτει
ἀπ' τὸ χαγιάτι ἡ «τ'φεκιά» — ὁ δεῖ-
νας ἔδωκε λόγο μὲ τὴν τάδε, καὶ
στὰ δικά σας οἱ ἀνύπαντροι. Καὶ
τὴν ἄλλη χρονιά ἡ καινούργια φα-
μελιά φέρνει λαμπάδα δίμετρη στὸν
Ἄγιο καὶ ξεφαντώνει στὸ πανηγύ-
ρι.

Ἐδῶ πάνω πρωτοπαῖξαν ξακουστοί,
ἀργότερα, ὀργανοπαῖχτες — κλαρι-
τζῆδες, σαντουρτζῆδες, λαουτιέρη-
δες — ποὺ ἄφησαν ὄνομα σ' οὐλὴ
τὴ χώρα καὶ ποὺ μὲ τὰ ὄργανα γιὰ
τὴ φωνὴ τους ἀνάσταιναν καὶ πε-
θαμένους ἀκόμα. Καὶ ἦταν καὶ
κάτι χορευταράδες ἄλλο πρᾶμα —
αὐτῆνοι πέταγαν, δὲν πατοῦσαν τὴ
γῆς. Ἐρχονταν κάθε χρόνο γιὰ νὰ
χορέψουν στὸ πανηγύρι τ' Ἄγιου,
λὲς καὶ τῶχαν τάμα, καὶ γι' αὐτου-
νοὺς καὶ μόνο ξεσηκώνονταν ὁ κό-
σμος — πολλοὶ οἱ ἐρχάμενοι πολ-
λὰ καὶ τὰ δοσίματα στὴν ἐκκλησιά.
Κι' ἂν τύχαινε καμμιά φορὰ νὰ μὴν
ἔρθουν θαροκάρδιση ἔπιανε τοὺς
πανηγυριστάδες, — νᾶναι, ἄραγες,
καλά; — καὶ κακοσημαδιὰ τὸ θεω-
ροῦσαν — λὲς νᾶρχονται δίσεχτοι
καιροί; Αὐτόνο ὅμως ἀραιὰ καὶ ποῦ
γινόταν.

Μὲ τέτοια καὶ μὲ τέτοια, μέσα
σὲ ξεγνοιασιά, χορὸ καὶ γλέντι περ-
νοῦσε ἡ μέρα καὶ ἀργά, κατὰ τὸ
δειλινὸ ξεκίναγαν γιὰ τὸ χωριὸ —
ἄσκημο πρᾶμα ὁ γυρισμὸς ἀπ' τὸ
πανηγύρι.

(Συνεχίζεται)

ΤΟ "ΘΑΥΜΑΣΜΑ,,

ΤΟΥ ΔΩΡΙΕΑ

«Υπατο δημιούργημα τῆς ἀνθρώπινης διανοίας» χαρακτηρίσε ὁ Γερμανὸς ἐπιστήμων, φιλόσοφος καὶ ποιητὴς Γκαίτε τὴν νεοελληνικὴ δημοτικὴ ποίηση τὴν ὁποία μελέτησε ἐπισταμένα. Πράγματι, τὸ ἑλληνικὸ δημοτικὸ τραγούδι κατέχει ἰδιαίτερα ξεχωριστὴ θέση μέσα στὴν παγκόσμια λογοτεχνία καὶ ποίηση. Γιὰ νὰ τὸ καταλάβει ὅμως κανεὶς αὐτὸ τὸ τραγούδι πρέπει νὰ τὸ ζήσει, νὰ γνωρίσει τοὺς στίχους του, τὴ μελωδία του καὶ τὸν ρυθμὸ του. Μόνο ὅταν ἐννοήσεις σὲ βάθος τὴ σημασία τῶν λόγων κάθε τραγουδιοῦ, μπορεῖς νὰ νοιώσεις τὴ μελωδία τῆς μουσικῆς του, τοὺς πόθους τοῦ δημιουργοῦ του καὶ ν' ἀξιολογήσεις τὸ ρυθμὸ του, ποὺ τὶς περισσότερες φορές ἐξελίσσεται σὲ χορὸ.

Ἀντιλαμβανόμενος τὴν ἀνάγκη αὐτὴ θὰ προσπαθήσω ἐδῶ νὰ ἐξηγήσω τὰ λόγια μερικῶν ἐπιτραπέζιων τραγουδιῶν — τραγουδιῶν τῆς τάβλας — ποὺ συνήθως ἔχουν μεταφορικὴ σημασία, μὲ στόχο τὴ γνωστοποίηση τῆς ἀλήθειας καὶ τὴν κατανόηση τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ. Πρῶτο θὰ πάρω τὸ προεπαναστατικὸ τραγούδι τοῦ Κατσαντώνη:

Σὰν πᾶς πουλί μου στὰ νησιά
σὰν πᾶς στὴν Ἀγία Μαύρα
χαιρέτα μας τὴν κλεφτουριά.

Κι' αὐτοῦ τοῦ Κατσαντώνη
πές του νὰ κάτσει φρόνιμα
καλὰ ταπεινωμένα.

Δὲν εἶν' ὁ περσινὸς καιρὸς
οὔτ' ὁ φετινὸς χειμῶνας
φέτο γίνεται πόλεμος, γίνεται πα-
νηγῦρι.

Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ κλεφτοκαπετάνιος Κατσαντώνης μὲ τὸν «νταϊφᾶ» του πολέμουσε στὰ βουνὰ τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος τοὺς Τούρκους ἐπὶ πολλὰ χρόνια. Ἐπειδὴ εἶχε γίνεῖ ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος αὐτῶν, ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ὀργάνωσε εἰδικὰ σώματα τὰ ὁποία ἐξαπέλυσε ἐναντίον του. Τὰ σώματα αὐτὰ κατόρθωσαν καὶ συνέλαβαν αἰχμάλωτο τὸν Πρωτοκλέφτη καὶ τὸν ὀδήγησαν στὰ Γιάννενα, στὸν Ἀλῆ Πασᾶ. Ἀφοῦ ὁ Κατσαντώνης δὲν τὸν προσκύνῃσε γιὰ νὰ γίνεῖ πιστὸς του, ὁ Ἀλῆς τὸν κρέμασε μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω στὸν γνωστὸ πλάτανο τῶν Ἰωαννίνων, ποὺ σώζεται μέχρι σήμερα, καὶ τὸν ἔγδαρε ζωντανό. Ἐτσι συνηθιζότανε τότε ἀπὸ τοὺς Τούρκους, γι' αὐτό, ὑποθέτω, θγήκε καὶ ἡ λαϊκὴ, μᾶλλον κλέφτικη, ρήση... «τότε... χαιρέτα μας τὸν πλάτανο...». Δηλαδή, θὰ σὲ πιάσουν οἱ Τούρκοι καὶ θὰ καταλήξεις στὸν πλάτανο.

Τὰ εὐρωκρατούμενα τότε νησιά τοῦ Ἰονίου πελάγους ἦταν τὸ κα-
ταφύγιο, ἀλλὰ καὶ τὸ ὀρμητήριον
τῶν κλεφτῶν τῆς Τουρκοκρατού-
μενης ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Εἰδι-
κότερα στὴ Λευκάδα, ποῦ τότε λε-
γόταν Ἀγία Μαύρα, συνέρχονταν
οἱ καπετάνιοι καὶ ἀποφάσιζαν τὴ
μέλλουσα δράση τους. Ἐκεῖ ἔλα-
θαν χώρα καὶ ἀρκετὲς συσκέψεις
καὶ συναντήσεις γιὰ τὴν ἔναρξη τῆς
Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ὅπως ὁ-
λοι λοιπὸν οἱ καπετάνιοι ἐπὶ τουρ-
κοκρατίας, ἔτσι καὶ ὁ Κατσαντώνης
πηγαينوερχόταν στὴν Ἀγία Μαύρα
γιὰ νὰ ξεκουραστεῖ καὶ νὰ ὀργα-
νώσει τὴ δράση του.

Τὸ παραπάνω τραγούδι δημιουρ-
γήθηκε μᾶλλον μετὰ τὸν μαρτυρι-
κὸ θάνατό του τὸν Αὐγούστο τοῦ
1807 καὶ ἐνῶ κατὰ θάθος κλαίει, ὑ-
μνεῖ καὶ δοξάζει τὸ θάνατο τοῦ παλ-
ληκαριοῦ, στὰ λόγια ἀναφέρεται
ὑπὸ μορφὴ προειδοποιήσεως τοῦ
Λαοῦ πρὸς τὸν Κατσαντώνη, ποῦ ἦ-
ταν στὴν Ἀγία Μαύρα, νὰ μὴν ἐπι-
στρέψει στὰ λημέρια του γιὰ δρά-
ση, γιατί... δὲν εἶν' ὁ περσινὸς και-
ρὸς... ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἔχει ἐξαπολύ-
σει ἄγριο κυνηγητὸ ἐναντίον του.

Τὸ τραγούδι αὐτὸ παραποιήθηκε
μετὰ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ '21 ἀπὸ
τὸ θρύλο τῆς Ἀγίας Λαύρας, ἔτσι
ἄλλαξαν οἱ τοποθεσίες καὶ σήμερα
λέμε:

Σὰν πᾶς πουλί μου στὸ Μωριά
σὰν πᾶς στὴν Ἀγία Λαύρα
.....

Εἶναι γνωστὸ ὅμως ὅτι ὁ Κατσαν-
τώνης ὑπέστη μαρτυρικὸ θάνατο,
τὸν Αὐγούστο τοῦ 1807, ὁπότε δὲν
εἶχε ἀκουστεῖ ἀκόμα ἡ Ἀγία Λαύ-
ρα, ἐνῶ ἀντίθετα ἦταν πολὺ γνωστὴ
ἡ Ἀγία Μαύρα. Ἀλλωστε τὸ τρα-
γούδι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Κατσαντώνη,
μιλάει γιὰ φρονιμάδα, ποῦ συνι-
στῶταν πολὺ ἐπὶ τουρκοκρατίας
(Βασίλη μ' κάτσε φρόνιμα... κάτο
'Αντώνη φρόνιμα... κλπ.), ἐνῶ μετὰ
τὴν Ἐπανάσταση, ποῦ ἔγινε ξακου-
στὴ ἡ Ἀγία Λαύρα, κανένας δὲν μι-
λοῦσε γιὰ φρονιμάδα, ἀντίθετα ὁ-
λοι μιλοῦσαν γιὰ ξεσηκωμό. Ἀκό-
μα, ὁ Κατσαντώνης δὲν εἶχε καμμιά
σχέση μὲ τὸ Μωριά. Τὸ τραγούδι
λοιπὸν ποῦ χαιρετᾷ τὴν κλεφτουριά
καὶ παραγγέλλει στὸν Κατσαντώ-
νη νὰ κάτσει φρόνιμα, ἀναφέρεται
στὰ νησιά καὶ τὴν Ἀγία Μαύρα.

Θὰ πρέπει νὰ τὸ προσέχουμε αὐ-
τό, γιατί δὲν εἶναι σωστὸ ν' ἀδικοῦ-
με πρόσωπα, πράγματα ἢ κατα-
στάσεις. Δὲν πρέπει νὰ πάρουμε
ἀπὸ τὴ Λευκάδα, ἡ ὁποία προσέφε-
ρε πολλὰ στοὺς ἀγωνιστές, τὴ δό-
ξα ποῦ τῆς ἀπονέμει ἓνα τραγούδι
θγαλμένο ἀπὸ τὸ Λαὸ καὶ νὰ τὴ δώ-
σουμε στὴν Ἀγία Λαύρα, χάριν
τοῦ θρύλου ποῦ μεταγενέστερα ἀ-
πέκτησε αὐτή.

Σὰν δεῦτερο τραγούδι διάλεξα
τὸ «Θαύμασμα» ποῦ ἀναφέρεται στὰ
βουνὰ τῆς Φωκίδος:

Ποιὸς εἶδε τέτοιο θαύμασμα
παράξενο μεγάλο,
νὰ κουβεντιάζουν τὰ βουνὰ
μὲ τίς κοντοραχοῦλες.

Ἡ Λιάκουρα τῆς Λειβαδιᾶς
κι' ἡ Γκιώνα τῶν Σαλῶνων
καὶ τὰ Βαρδούσια τὰ ψηλὰ
μὲ τὴ μικρὴ Ἀρτοτίνα.

ἢ μὲ τὴν ἐξῆς παραλλαγή:

.....
καὶ τὰ Βαρδούσια τὰ ψηλὰ
περήφανες καταθόβρες
ποὺ σώσανε τὴν κλεφτουριά.

Κατὰ πρῶτο λόγο τὸ τραγούδι αὐτὰ ἀναφέρεται γενικὰ στὴ ζωὴ τῶν θουνῶν καὶ ὕμνεῖ τὴν ἀθανασία τους. Καλοτυχίζει — θαυμάζει τὰ θουνὰ ποὺ αἰώνια, χειμώνα, καλοκαίρι, κουβεντιάζουν μὲ τὶς κοντοραχοῦλες. Μαζί ἐπὶ αἰῶνες ψιθυρίζουν τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς καὶ καμαρώνουν, προσπαθώντας τὸ ἕνα νὰ ξεπεράσει τὸ ἄλλο στὴν ὁμορφιὰ τοῦ χιονιοῦ, τῆς πρασινάδας, τῶν λουλουδιῶν ἢ καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κοπαδιῶν ποὺ θὰ τὰ θοσκήσει. Στὴ συντροφιά τους αὐτὴ δὲν εἶναι ποτὲ μόνα τους. Ὑπάρχουν τὰ ποτάμια, οἱ ρεματιῆς καὶ τὰ ρυάκια ποὺ τὰ νανουρίζουν μὲ τὸ γάργαρο νερό τους. Σ' αὐτὰ προστρέχουν πάντα καὶ τὰ φθαρτὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς, ὅπως εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ χτίζει τριγύρω τους χωριά καὶ πλουτίζει τὴ ναίωνια ὑπαρξή τους μὲ τὶς φωνές του, τὸ τραγούδι του, τὸ κλάμα του. Ὑπάρχουν ἐπίσης τὰ ζῶα τῶν θουνῶν, ἡμερα καὶ ἄγρια, ποὺ δίνουν μόνιμα ζωὴ στὴν ἐρημιὰ. Ὑπάρχουν τέλος καὶ τὰ πουλιὰ ποὺ μὲ τὸ γλυκὸ κελάηδημά τους δὲν δίνουν μόνο ζωὴ καὶ μελωδίᾳ στὴ

φύση, ἀλλὰ καὶ μεταφέρουν μηνύματα καὶ μυστικὰ τοῦ ἑνὸς θουνοῦ στὸ ἄλλο.

Ἀλλὰ πέρα ἀπὸ τὸ γενικὸ ὕμνο τῶν θουνῶν, τὸ τραγούδι ἀναφέρεται σὲ συγκεκριμένα θουνὰ καὶ πόλεις. Ἡ Λιάκουρα (Παρνασσὸς) καμαρώνει τὴ Λειβαδιά, ἡ Γκιώνα τὰ Σάλωνα καὶ τὰ Βαρδούσια τὰ ψηλὰ τὴ μικρὴ Ἀρτοτίνα. Τὰ λόγια αὐτὰ δείχνουν ὅτι τὸ τραγούδι ὅγῃκε ἀπὸ ἄνθρωπους ποὺ κατοικοῦσαν τὰ χωριά τῆς Φωκίδος καὶ μάλιστα ξωμάχους ποὺ εἶχαν — καὶ ἔχουν — ἰδιαίτερη εὐαισθησία στὰ ψηλῶματα κι' ἔνοιωθαν καλύτερα τὴν φύση καὶ τὴν ἀθανασία τῆς. Ἡ μακρόχρονη φιλοσοφία τους πάνω στὰ θουνὰ, στὰ ὅποια μόνιμα ζοῦσαν, τοὺς ὁδήγησε στὸ συμπέρασμα ὅτι ὅλα αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν στὴ φύση — στὰ θουνὰ καὶ τὶς κοντοραχοῦλες — καὶ κυρίως ἡ συνεχὴς κάθε ἀνοιξὴ ἀνανέωσή της, εἶναι ἕνα θαῦμα. Δὲν ἄντεξε λοιπὸν ἡ ἐσωτερικὴ τους παρόρμηση παρὰ νὰ τὸ ἀποκαλέσει «θαύμασμα» καὶ σὰν τέτοιο νὰ τὸ τραγουδήσει. Εἶναι κι' αὐτὸ ἕνα δείγμα τῆς ἀστείρευτης φαντασίας καὶ τοῦ ἔμφυτου ποιητικοῦ ταλέντου τῶν Ἑλλήνων.

Φαίνεται, ὅτι τὸ τραγούδι ὅγῃκε ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ ὕμνοῦσε κατ' ἀρχὴν τὴν εἰρηνικὴ ζωὴ καὶ συνύπαρξη θουνῶν καὶ ἀνθρώπων. Κατὰ τὴ ἐπανάστασιν ὅμως τοῦ 1821 τὰ ἴδια λόγια ὕμνοῦσαν τὸ θαῦμα τοῦ ξεσηκωμοῦ, τὸ θαῦμα τῆς συνεννοήσεως μεγάλων καὶ μικρῶν καπεταναίων γιὰ τὸν κοινὸν περιπόθητο σκοπὸ τῆς ἐλευθερίας. Τό-

τε προστέθηκε και ή παραλλαγή με τις καταθόρες των Βαρδουσίων που σώσανε την κλεφτουριά. Τά χωριά και οί κλέφτες του Παρνασσού, που αντιπροσωπεύονται έδω από τη Λιάκουρα, κουβεντιά- ζουν, συνεννοούνται με τη Λειβαδιά, για τόν χρόνο και τόν τρόπο της Έ- παναστάσεως. Οί καπεταναίοι της Γκιώνας συνεννοούνται με τούς πα- τριώτες των Σαλώνων για τόν ίδιο σκοπό. Τέλος τά περήφανα Βαρ- δούσια, που συμμετέχουν στις δια- βουλευσεις και τόν κουβεντολόι, ά- ναλαμβάνουν νά ξεσηκώσουν τη μι- κρή, αλλά γεμάτη κλέφτες, Άρτο- τίνα και τ' άλλα χωριά της Δωρί- δος και παίρνουν την υποχρέωση νά διαφυλάξουν, ν' αποκρύψουν άν χρειασθεί, τούς σταυραετούς της λευτεριάς, στις καταθόρες τους, όπως έκαναν και κατά τά προηγού- μενα μαύρα χρόνια.

Όλα λοιπόν τά λόγια στο τρα- γούδι έχουν μεταφορική έννοια. Μιά έννοια που προσωποποιεί πράγμα- τα, θουνά, πόλεις, χωριά και τούς δίνει ζωντανή ύπαρξη, φωνή, αϊ- σθημα, ακόμα και συγκίνηση. Αυ- τη ή μεταφορά του νοητού, ή άλλη- γορική σημασία που έχουν σχεδόν σχεδόν όλα τά δημοτικά μας τρα- γούδια, δίνει στη νεοελληνική δη- μοτική - λαϊκή ποίηση ένα σημαν- τικό στοιχείο της αίγλης του. Συν- τελεί στην άνοδο της ποιότητάς του και τόν κάνει νά συναγωνίζεται την αρχαία ελληνική ποιητική τέχνη που τη δημιούργησαν ειδικοί, καλ- λιεργημένοι, σοφοί ποιητές.

Τί ώθησε όμως τόν άγράμματο

τσοπάνο ή χωρικό νά δώσει μετα- φορική έννοια στα λόγια του; Ά- σφαλώς ή ποιητική του διάθεση, τόν λεπτό συναίσθημά του, αλλά και ό τρόμος της φοβέρας. Γιατί τ'άσκια- ζε ή φοβέρα και τά πλάκωνε ή σκλαβιά, όπως λέει ό έθνικός μας ποιητής. Τόν ώθησε εκείνο τόν συν- αίσθημα που ώθησε χιλιάδες γονείς των τουρκοκρατούμένων ακόμα τόν 1913 περιοχών της Ελλάδος νά θα- φτίσουν έκτάκτως τά παιδιά τους. Ίωάννηδες ή Ίωάννες για νά μπο- ρέσουν νά γιορτάσουν έτσι την άπε- λευθέρωση των Ίωαννίνων. Έκει- νο που ώθησε τούς και τούς, επί τουρκοκρατίας νά θαφτίσουν τά παιδιά τους Όδυσσέα, Άχιλλέα, Άριστείδη κλπ. Με λίγα λόγια τούς ώθησε ή ανάγκη νά εκφράσουν κά- τι που ήθελαν, αλλά άπαγορευό- ταν.

Αυτή ή φοβέρα συνετέλεσε στο νά δημιουργηθεί ή τάση στο δημο- τικό τραγούδι που συνεχίστηκε και μετά, όταν πιά δέν είχαν ανάγκη τούς Τούρκους. Έτσι ειπώθηκαν με μεταφορική - άλληλογορική έν- νοια πάρα πολλά τραγούδια, μοι- ρολόϊα, πολεμικά, τραγούδια της αγάπης, όπως ή Ίτιά, ό Πλάτανος, ή Νεραντζούλα, ή Λεμονιά κ.ά. Άλ- λά με αυτά θ' άσχοληθούμε μιá άλλη φορά. Εκείνο που μέχρι τώ- ρα θγαίνει αναπότρεπτα είναι, ότι τόν νεοελληνικό δημοτικό τραγούδι που δημιούργησε ό άγράμματος Λαός, είναι πραγματικά ένα «θαύ- μασμα» και σαν τέτοιο πρέπει νά διατηρηθεί.

ΜΙΑ ΧΕΛΩΝΑ ΣΤΟ ΚΛΟΥΒΙ

ΕΥΘ. ΗΛ. ΓΟΥΒΑΛΗ

Σὲ κάποιο χωριὸ ζοῦσε κάποτε ὁ Τώνης Κουτεντές (κουτεντές ὄνομα καὶ πράγμα). Ἦταν ἓνας ἀντρακλας μὲ τετραγωνικὲς πλάτες, σωστὸ γκαμήλι, ξανθοκόκκινος σὰ Σκανδιναυὸς καὶ μὲ κυκλώπεια χέρια καὶ πόδια, πού θὰ τὸν περνοῦσες περισσότερο γιὰ μουζικο (ρῶσο χωρικό) παρὰ γιὰ Ἑλληνα.

Φοροῦσε παληὰ πρασινωπὴ φορεσιὰ καὶ τραγιάσκα, παρόμοια μὲ ἡ κείνη τῶν ἐπιδιορθωτῶν τῶν θλαθῶν αὐτοκινήτων, μόνο, πού ἡ δική του φορεσιὰ ἦταν κάπως καθαρότερη.

Στὶς πάντα γυμνὲς καὶ μαλλιαρές, σὰν τοῦ γορίλα, ποδάρες του φοροῦσε μπαλωμένες ἀρθύλες. Ἦταν δὲ στραβὸς ἀπ' τὸ ἑνα μάτι. Γιατί, σὰν ἦταν 16 χρονῶν, πῆρε κρυφὰ ἓνα παλιοδίκαννο τῆς θειᾶς του τῆς Τσιρούκως, καί, χωρὶς νὰ ρωτήσῃ πῶς τὸ γεμίζουν, ἔρριξε μέσα μπόλικο μπαρούτι καὶ σκάγια, πού ἔχε ἀγοράσει, θλέποντας δὲ ἕνα τσόνι, τὸ σημαδεύει, πυροβολεῖ καὶ μὲ τὸ «μπάμ» πετιέται ὁ πυράκονας (κόκκορας) τοῦ ὅπλου καὶ τοῦ θγαίνει τὸ ἓνα του μάτι..

Μιὰ μέρα ὁ Κουτεντές ἦταν στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ του. Ἐκεῖ, κάποια στιγμή ἦρθαν καὶ κάθησαν σ' ἓνα παγκάκι, λίγο πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὸν Κουτεντέ δυὸ χωριανοὶ του, ὁ Μπράσκακας καὶ ὁ Τέμπελος, φοβεροὶ κουτσομπόληδες καὶ διαλόκαλ-

τσες.

Ἦταν ὠραῖο ἀνοιξιάτικο ἀπόγευμα μιᾶς Κυριακῆς τ' Ἀπρίλη, πού ὁ οὐρανὸς γελοῦσε, ὁ τόπος μοσχοβολοῦσε ἀπὸ τὴν πλήμμουρα τῶν κάθε εἶδους ἡμερῶν καὶ ἀγριῶν λουλουδιῶν καὶ τὰ γλυκόλαλα ἀηδόνια σκορποῦσαν τὶς εὐφραντικές τους τρίλλιες ἀσταμάτητα, λὲς κ' ἦταν πληρωμένα γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Ὁ Κουτεντές, σκαλίζοντας τὰ ἀρκετὰ μεγαλωμένα νύχια τῶν χεριῶν του, ἄκουε καὶ τί ἔλεγαν μεταξύ τους οἱ δύο κουτσομπόληδες χωριανοὶ του.

—«Τί ὠραῖα, πού κελαηδοῦν τ' ἀδόνια» ἔλεγε ὁ Μπράσκακας.

—«Γι' αὐτὸ καὶ εἶπαν, πῶς τ' ἀηδόν' εἶν' ὁ βασιλιάς τῶν κελαηδικῶν πουλιῶν» εἶπε ὁ Τέμπελος.

—«Κι δὲν εἶν' κι ὁ μουρφου πουλί, ὅπου ἡ καρδιρίνα» εἶπε ὁ Μπράσκακας.

—«Δὲν ἔχ' νὰ κάν' ἡ οὐμουρφιά» εἶπε ὁ Τέμπελος. «Βλέπ'ς πουλλὰς φουρὲς ὁμουρφὶς γ'ναῖκὶς κι ὅμους ἔχουν ἄσχημ' φουνή. Ἄν δὲ τύχ' νὰ τὶς ἀκούης, ἀπουγουητεύῃσι κι χάν'ς κάθε καλὴ ἰδέα, πού' χες γι' αὐτές. Τουναντίουν' ὑπάρχουν ἄσχημις γ'ναῖκὶς, πῶχουν ἐξαισία φουνή. Κι ἂν τὶς ἀκούεις νὰ τραγουδοῦν, σοῦ ἀρέσουν, τὶς συμπαθεῖς καὶ καταγεύισι», πρόσθεσε. «Φαίνιτι, πῶς ἐπειδὴ τ'ς ἀδίκ'σι οὐ Θιὸς στὴν οὐμουρφιά, τ'ς ἔδουσι

γι' ἀντιστάθμισμα καλὴ φυονή, γιὰ νὰ παρηγοριῶντι οἱ καημένιν»...

—«Ναί. Σ' αὐτὸ δὲν ἔχεις ἄδικου» εἶπε ὁ Μπράσκας καὶ συμπλήρωσε: «Ὁμωρφοῦ εἶν' κι τοῦ παγών', μὰ σὰν ἀκούει κανεὶς τὴ φυονή τ', τ' ἀηδιάζ' κι τοῦ ἀντιπαθεῖ».

—«Πουλὸ οὐραῖα, σχιδὸν σὰν τοὺ ἀηδόν', κιλαηδεὶ κι τοὺ καναρίν'», εἶπε ὁ Τέμπελος.

—«Κι ποῦ ν' ἀκούεις κι τὴ χιλῶνα, πῶς κιλαηδεῖ» εἶπε ὁ Μπράσκας.

—«Κιλαηδεῖ ἢ χιλῶνα;» ρωτᾷ ἀπορημένος τάχα ὁ Τέμπελος.

—«Ἀμέ; σὰν τὴν καρδιρίνα κι καλύτιρα. Σουστή γαλιάντρα», εἶπε ὁ Μπράσκας κι ἔκλεισε στὸν Τέμπελο τὸ μάτι του, σημεῖο, πῶς τὸ λέει, γιὰ νὰ τὸ ἀκούσει καὶ τὸ πιστέψει ὁ Κουτεντές, ποὺ τοὺς παρakoλουθοῦσε. Καὶ πράγματι τοὺς πίστεψε σὰν ἀνόητος ποῦ ἦταν.

—«Δὲν τό' ξερα», εἶπε τάχα ὁ Τέμπελος.

—«Νά, ποῦ τὸ μαθαίνεις τώρα», εἶπε ὁ Μπράσκας.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Κουτεντές ἔψαχνε νὰ θρεῖ καμιὰ χελῶνα νὰ τὴ θάλει στὸ κλουβί νὰ κελαηδάει. Βρῆκε μιὰ μικρὴ καὶ τὴν ἔκλεισε σὲ κλουβί.

Ὑστερ' ἀπὸ τρεῖς μέρες πῆγε στὸ σπίτι τοῦ Κουτεντέ κάποιος θεῖος του, γιὰ νὰ τοῦ δώσει τὸ τσεκούρι του νὰ κόψει κάτι καψόξυλα. Σὰν εἶδε τὴ χελῶνα στὸ κλουβί, ἀπόρησε καὶ λέει στὸν Κουτεντέ:

—«Τί θέλ' αὐτὴ ἢ χιλῶνα στοῦ κλουβί, ἀνιψιόκα;»

—«Τὴν ἔβαλα ἰγώ, μπάρμπα,

στοῦ κλουβί, γιὰ νὰ κιλαηδάει.» ἀπάντησε ὁ Κουτεντές κάπως συνεσταλμένος.

—«Ἄχ σκότουμα, ποῦ θέλ'ς, κουκουρόμυαλι. Σὶ λέου «κουκουρόμυλου» κι προσβάλλου κι τοὺν κόκκουρα, πούν' ἱξυπνότατου πουλί», εἶπε ὁ θεῖος του.

—«Γιατί, θρὲ μπάρμπα; δὲ λαλάει μαθὲς ἢ χιλῶνα;» ρώτησε ὁ Κουτεντές.

—«Ἄμ δὲ λαλάει, θρὲ θλάκα, μὶ δίπλουμα! Πουλὶ εἶν' ἢ χιλῶνα νὰ λαλάει; Ποῦ ἀκούστ' κι αὐτό;» εἶπε συγχισμένος ὁ θεῖος του. «Κρίμα στοῦ μπόι σ' κι στὴ λιθιντά σ'», πρόσθεσε.

—«Μὰ ἔγώ ἄκ'σα, πῶς λαλάει», εἶπε ὁ Κουτεντές.

—«Λαλάει τοῦ χαζουμυαλό σ'. Δὲν τό 'νιουσις, πῶς σὶ γέλασαν, θλάκα, «κεῖν' ποῦ σοῦ τότειπαν;» τοῦ εἶπε ὁ θεῖος του καὶ συνέχισε: «Δὸς μου τοῦ τσικούρ' νὰ φύγου κι θγάλι τὴ χιλῶνα ἀπ' τοῦ κουλβί! Ἄφησέ τὴν λεύθιρη, ἀνόητι... Μᾶς καταντρόπιασις μὶ τ'ς χαζουμάρις κι τ'ς θλακεῖς σου!...»

Πῆρε τὸ τσεκούρι κι ἔφυγε ὁ θεῖος τοῦ Κουτεντέ θυμωμένος καὶ μουρμουρίζοντας: «Κι μὶ τὴν κ'τάλα νὰ 'τρουγι τὴ χαζουμάρα οὐ θλάκας, δὲ θάηταν τόσο χαζός!... Δὲν εἶχαν ἄδ'κου, ποῦ τοὺν εἶπαν Κουτεντέ! Κουτεντές γεννήθηκε, Κουτεντές εἶν' κι Κουτεντές θὰ πιθάν'... Ἄκοῦς χιλῶνα στοῦ κλουβί νὰ λαλάει, λέει! Κι καθόλ' δὲ ντράπ'κι νὰ μ' τοῦ εἰπεῖ τοῦ ζουντόβουλου! Ποιός νὰ τ' ἀκούσ' αὐτό; Δὲν εἶν' γιὰ μουλουημούς!...»

ΓΙΑ ΙΤΣΙΑ ΣΤΟ ΒΛΑΧΟΒΟΥΝΙ

ΓΙΑΝΝΗ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

“Όλοι στο χωριό, μικροί - μεγάλοι, καρτεράμε την Πρωτομαγιά για ν’ ανταμώσουμε τη φύση μέσα στο περιβόλι της:

—Ν’ ανασάνουμε την ανάσα της.

—Νά μεθύσουμε άπ’ τ’ άρώματά της.

—Νά μαγευτούμε άπ’ τά χρώματά της...

Τήν παραμονή της Πρωτομαγιάς αλλάζουν οί συνήθειες της καθημερινής ζωής. Παρατηρείται μιá κίνηση γύρω στις αυλές και τά λουλούδια μέ τρόπο ζωηρό και πρόσχαρο. Είναι οί προετοιμασίες για τήν ύποδοχή του Μάη, που φέρνουν τήν αναστάτωση:

Τά κορίτσια καθαρίζουν και στολίζουν τά σπίτια τους μέ λουλούδια. Λουλούδια στ’ άνθογιάλι, λουλούδια στους καθρέφτες, λουλούδια σ’ όλα τά δωμάτια.

Τò μπαλκόνι όμως ή ή έξώπορτα δέχεται τίς πιό πολλές φροντίδες: Έδω θα κρεμαστεί τò Πρωτομαγιατικό στεφάνι. Θα πρέπει νά εΐναι καμωμένο μέ κόκκινα τριαντάφυλλα και καλύτερο άπό πολλά άλλα...

Νάναι και γεροφτιαγμένο, γιατί θα μείνει εκεί, μέχρι τ’ Άγιαννιού τ’ Αλάμπαρδα, στίς είκοσι τέσσερες Ίουνίου.

Η μάνα έχει τή δική της έγνοια: Σκέφτεται μήπως «κουμπώσει» τα-

χιά, χρονιάρα μέρα, κανένα δικό της ó γάϊδαρος μέ τά πρωϊνά του γκαρίσματα κι έχει άρρώστειες και στενοχώριες στο σπίτι.

Γι’ αυτό επισκέπτεται τόν κήπο και θγάζει σκόρδα. Άπ’ αυτά θα φάνε όλοι, μόλις ξυπνήσουν, ύποχρεωτικά. Έτσι θα άποτραπεί κάθε κακό άπό τò «κούμπυμα» του γαϊδουριού.

Η γιαγιά έχει τίς δικές της φροντίδες:

Κοιτάζει πότε θα ξημερώσει ή Πρωτομαγιά, για νά βρεθεί μέ τò χάραμα στο κοντινό ρουμάνι και νά κόψει άνθισμένα σφαλάχτια. Πρίν οί άλλοι σηκωθούν θα τάχει μπηγμένα στην πόρτα της εισόδου, για νά καρφώνουν τò κακό μάτι κι άν δέ θγάλουν κανένα άπ’ αυτούς που μπαينوθγαίνουν, θα μείνουν έκει όλο τò Μάη...

Κι ένω τά μικρά παιδιά βοηθάνε στο πλέξιμο του στεφανιού φέρνοντας λουλούδια και τραγουδώντας τά Μαγιατικά τραγούδια που μάθαν στο σχολείο τους, ó παππούς που έτοιμάζει τò «λιάνωμα» για τήν Πρωτομαγιατική έκδρομή, θυμάται που ήταν κάποτε άετός, γυροφέρνει τή θύμιση και λέει στους νέους τραγούδια, σάν τò παρακάτω, προσέχοντας νά φτάνουν ως τ’ αυτιά της γιαγιάς:

«Ἀπρίλ', Ἀπρίλη δροσερέ. Μάη
καμαρωμένε.
Σὲ μήνυσαν Μάη τὰ πρόθατα,
ν' ἀξιῶνεις τὰ χορτάρια.
Σὲ μήνυσαν οἱ ὁμορφες, ν' ἀξιῶ-
νεις τὰ λουλούδια.
Σὲ μήνυσαν καὶ τὰ πουλιά, τῆς
ἄνοιξης τ' ἀηδόνια,
ν' ἀξιῶνεις τὰ κοντὰ κλαδιά καὶ
τὰ ψηλὰ δεντράκια...»

Ἔτσι ἐτοιμάζονται τὰ πάντα γιὰ
τὴν αὐριανὴ ἡμέρα:

Τὸ στόλισμα τοῦ σπιτιοῦ μὲ τὰ
λουλούδια, τὸ ψητὸ καὶ οἱ πίτες, τὸ
μοσχούδι στὴν τσίτσα. Κάτι ἀνάλο-
γο γίνεται καὶ στ' ἄλλα σπίτια τοῦ
χωριοῦ κι ὅσοι συναντιοῦνται στοὺς
δρόμους ἀνταλλάζουν εὐχές καὶ
Πρωτομαγιάτικα ἀστεῖα: «Καλὴ
αὐριανή», «πάντα μὲ καλὸ», «καλὸ
Μάη καὶ καλὸ καλοκαίρι». «Καὶ τοῦ
χρόνου καὶ πάντα», «Χρόνια πολ-
λά». «Νάχετε τὴ δροσιὰ καὶ τὴν ἑ-
μορφιά τοῦ Μάη» κι ἄλλες.

Μὲ τὸ χάραμα κινᾶμε ὅλοι τοῦ
σπιτιοῦ γιὰ τὸ θουνό, τὸ Βλαχοβού-
νι. Εἶναι τὸ θουνό πάνω ἀπὸ τὸ Ἀ-
λεποχώρι - Ζωριάνο μὲ ὑψόμετρο
1670 μέτρα, μὲ τὸ μεγάλο ἴσιωμα,
τοῦ Πλατᾶ τὸ Λάκκο καὶ τὴ θρύση
τοῦ Βεληγκέκα.

Στὸ Μάρκο εἶναι φορτωμένα ὅλα
τὰ συγύρια, τὰ φαγητὰ καὶ οἱ βε-
λέντζες. Συνήθεια πατροπαράδοτη
εἶναι ν' ἀνεβαίνουμε στὴν «Ἀμά-
λια» τοῦ θουνοῦ κάθε Πρωτομα-
γιά, γιὰ νὰ μαζέψουμε ἴτσια μοσχο-
μύριστα, ν' ἀγναντέψουμε, νὰ τρα-
γουδίσουμε, νὰ χορέψουμε.

Στὴν κορφὴ τοῦ θουνοῦ γίνεται

πανηγύρι: Κόσμος πολὺς. Ζωρια-
νίτες, ὅπως ἐμεῖς, Ἀλποχωρίτες,
Πενταγιῶτες, Κροκυλιῶτες, Ἐλα-
τοχωρίτες, ἄλλοι ἐκδρομεῖς.

Γνωριμίες, χαιρετοῦρες, γέλια,
πειράγματα, εὐχές, τραγούδια,
φαγοπότι, χοροί. Κι ὅλοι στολισμέ-
νοι μὲ λουλούδια.

Ὁ πατέρας μισοτεντωμένος στὴ
βελέντζα τραγουδάει γιὰ νὰ πειρά-
ξει τὴ μάνα:

Ἦρθε ὁ Μάης, ἦρθ' ὁ Μάης.

Ἦρθ' ὁ Μάης κι ὁ μάνας...

Μπαίνει μὲ τὰ κάματα, μὲ τὰ
τρανὰ ἱσκιάδια...

Ἀσχήμεναν οἱ ὁμορφες κι ὁμόρ-
φαινε ν' ὁ τόπος.

Ἀσχήμενε κι γι ἀγάπη μου καὶ
δὲν τὴν ἀναγνωρίζω...

Μπαίνω, βγαίνω, τὴν τηρῶ, δὲν
τὴν ἀναγνωρίζω...

Ἐτούτῃ ἡ μέρα κάνει τὸν καθένα
μας νὰ καταλαβαίνει τὸ γρήγορο
ρυθμὸ ποὺ παίρνει ἡ ζωὴ αὐτὴ τὴν
ἐποχή. Μὰ νοιώθει τὴν πλημμύρα
τῆς ζωῆς γύρω του. Κι εἶναι πρά-
γματι ὁ Μάης μήνας τῆς ἀγάπης,
τοῦ ἔρωτα, ὅπως μᾶς λέει καὶ τὸ
τραγουδάκι:

Κι ἐμεῖς τὸ Μάη τὸν ξέρουμε, πῶς
εἶναι σκανταλιάρης.

Ποὺ σκανταλίζει ὁμορφες, χῆρες
καὶ μαυρομάτες...

Τὸ Μάη κρασὶ μὴ πίνετε, ὅξω μὴ
κοιμηθεῖτε.

Τρία παιδιὰ παλάθωσαν καὶ πῆ-
ραν τὰ σοκάκια...

Σέρνουν ψωμὶ γιὰ τὰ σκυλιὰ καὶ
κρέας γιὰ τ' ἀγρίμια.

Σέρνουν κι ἀγαποθότανο γι αὐ-
τὲς τὶς μαυρομάτες...

Στὸ μεταξὺ ὁ παπποὺς ἀπὸ
τὴν κορφὴ ἀγναντεύοντας κάνει τὴ
γνωριμία τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ξέ-
νων μὲ τὴν περιοχὴ καὶ τὴν ἱστορία
της :

Δείχνει τὰ Βαρδούσια καὶ τὴ
Γκιώνα. Τὸ Τρίκορφο καὶ πίσω του
τὸν Κορινθιακὸ μὲ τὰ Μωραϊτικά
βουνὰ καὶ τὴν Πάτρα. Τὰ Ἑπτάνη-
σα, τὸ Μεσολόγγι καὶ τὸν Ἑπαχτο.
Τὴ Βαρνάκοβα, τὴν Παπαδιά, τὴν
Καλιακούδα, τὴν Ὁξυά.

Τὸ Ἰδαρι καὶ τὸ Μόρνο. Τὰ γύ-
ρω χωριά...

Τ' ἀγνάντεμα κρατάει ὥρα κι ὁ
παπποὺς ποὺ ἔκανε καὶ στὰ ξένα, θυ-
μᾶται καὶ λέει ἓνα παλιὸ τραγού-
δι τοῦ τόπου του, μαγιάτικο τρα-
γούδι τῆς ξενιτειᾶς, γιατί κοντεύει
καὶ ἡ ὥρα τοῦ γυρισμοῦ:

Τώρα Μαγιά, τώρα δροσιά, τώρα
τὸ καλοκαίρι.

Τώρα φουντώνουν τὰ κλαδιά, τώ-
ρα μορφαίν' ὁ τόπος.

Τώρα κι ὁ ξένος βόλησε νὰ πάει
στὰ δικά του.

Νύχτα σελώνει τὴ μούλα του, νύ-

χτα τὴν καλιγώνει.

Βάνει τὰ πέταλ' ἀργυρὰ καὶ τὰ
καρφιά ἀσημένια

καὶ τὰ καλιγοσφύριο του ὅλο μαρ
γαριτάρι...

Κι ἡ κόρη ποὺ τὸν ἀγαπᾷ κι ἡ κό-
ρη ποὺ τὸν ἔχει

κρατεῖ κερὶ, τὸν ἔφεγγε, ποτήρια
τὸν κερνοῦσε.

Κι ὅσα ποτήρια τὸν κερνᾷ, τόσα
λόγια τοῦ λέει:

— Πάρε καὶ μένα ξένε μου, πάρε
καὶ μὲ στὰ ξένα,
νὰ μαγειρεύω νὰ δειπνᾷς, νὰ
στρώνω νὰ κοιμᾷσαι,
νὰ πλένω τὰ ποδάρια μου σὲ ἄρ-
γυρὸ λαγένη...

— Ἐκεῖ ποὺ πάω κόρη μου κορίτσια
δὲν τὰ θέλουν.

Ἐκεῖ, ναι Τοῦρκοι μὲ σπαθιά καὶ
Φράγκοι μὲ μαχαίρια...

Μόλις ὁ ἥλιος τσακίσει γιὰ τὸ
Ἴόνιο, ὅσοι δὲν ἦρθαν μ' αὐτοκίνη-
το, πρέπει νὰ φύγουν.

Ὁ γυρισμὸς εἶναι χαρούμενος
καὶ γραφικὸς, καθὼς γυρίζουν στὰ
χωριά καὶ στὰ σπίτια τους ὅλοι μὲ
τὰ ἴτσια μάτσα στὰ χέρια καὶ τοῦ-
φες στὰ μαλλιά. Εἶναι ἡ ἐπαφὴ μας
μὲ τὴν Πρωτομαγιάτικη φύση κάτω
σὰν Λαμπρή, ποὺ ἔχει μόνον χαρὲς
καὶ γέλια καὶ τραγούδια.

Στὸ ξανάγντεμα τοῦ χωριοῦ τρα-
γουδᾷμε ὅλοι μαζί τὸ γνωστὸ τρα-
γουδάκι:

«Πρωτομαγιά μου τάριξες τὰ μά-
για καὶ μὲ μάγεψες.

Καὶ μ' ἔχεις κάνει σὰν τρελλό,
κόρη ποὺ σέρνεις τὸ χορό...»,

καὶ τραβάει καθένας γιὰ τὸ σπίτι
του, ἀφοῦ εὐχηθοῦμε σ' ὅλους:

— «Καὶ τοῦ χρόνου...».

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΛΙΝΑΣ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Δέν υπάρχει χρονολογία για την όποία μπορεί κανείς νά πεί ότι έδω άρχίζει ή σύγχρονη Εύρώπη. Ή μετάβαση άπό τό μεσαιωνικό στό σύγχρονο κόσμο είναι μιá πολυσύνθετη ύπόθεση. Όμως γύρω στά μιá τό 17ου αιώνα, συγκεκριμένα στά 1660, ό πολιτικός χάρτης της Εύρώπης είχε πάρει μιá σύγχρονη όψη. Έτσι στά 1660 ή Άγγλία, ή Γαλλία, ή Ίσπανία, ή Πορτογαλία, οί Κάτω χώρες, ή Δανία και ή Έλβετία παρουσίαζαν σχεδόν τά ίδια σύνορα πού έχουν και σήμερα. Στά μιá τό 17ου αιώνα οί πόλεμοι γίνονταν περισσότερο για λόγους δυναστείας και έμπορίου παρά για θρησκευτικές ή φεουδαρχικές αίτίες όπως πρίν. Ή ένότητα του μεσαιωνικού χριστιανικού κόσμου είχε χαθεί και μιá σειρά άπό κράτη μέ συγκεντρωμένη την έξουσία σέ κοσμικούς ήγεμόνες βρίσκονταν στό προσκήνιο της Εύρώπης.

Ένα πολιτικό γεγονός πού σημάδεψε τη ζωή της Εύρώπης στά 1660 ήταν ή άνοδος της Γαλλίας. Έκείνη την έποχή ή Ίσπανία είχε παρακμάσει, ή Αύστριακή αυτοκρατορία των Άψβούργω νουνεχώς άπειλείτο άπό τούς Τούρκους,

ή κατακερματισμένη Γερμανία δέν είχε συνέλθει άπό τόν Τριακονταετή Πόλεμο, και ή Άγγλία είχε μόλις δοκιμάσει μιá επανάσταση. Όλα αυτά τά προβλήματα των γύρω κρατών επέτρεπαν στό Λουδοβίκο 14ο της Γαλλίας νά ήγηθεί της Εύρώπης σ' όλόκληρη τη διάρκεια της μακροχρόνιας βασιλείας του. Έπειδή ό Λουδοβίκος έπίσημα θασίλευσε άπό τό 1660 εως τό 1715, αυτή ή περίοδος, πού ή Γαλλία παρέμεινε τό πρώτο κράτος της Εύρώπης, είναι γνωστή σάν έποχή του Λουδοβίκου 14ου.

Κατά τη διάρκεια αυτής της έποχής (1660—1715) τά κράτη της δυτικής Εύρώπης συνέχισαν νά επεκτείνουν τό έμπόριό τους στην Άσία και νά εξερευνούν ή ν' άποικίζουν την άμερικανική ήπειρο. Η Ίσπανία και ή Πορτογαλλία, οί πιό δραστήριες άποικιακές χώρες τόν 16ο αιώνα, τώρα έμεναν πίσω, ένω οί Όλλανδοί, οί Άγγλοι και οί Γάλλοι όργάνωναν έμπορικούς οίκους και ίδρυσαν άποικίες. Και ήδη τό 1715 οί Άγγλοι έδειχναν ότι γρήγορα θά γινόντουσαν ή πιό πετυχημένη θαλάσσια και άποικιακή δύναμη.

Ὁ Λουδοβίκος 24ος συγκέντρωνε ὅλες τὶς ἐξουσίες στὸ πρόσωπό του καὶ δὲν δεχόταν καμία ἀντίθεση ἀπὸ ὑπουργούς, εὐγενεῖς ἢ ἄλλους ἀξιωματούχους. Ὁ ἴδιος εἶχε διαλέξει σὰν σύμβολό του τὸν ἥλιο ἀκριβῶς γιατί τοῦ ἄρεσε νὰ πιστεύει ὅτι αὐτὸς ἦταν, ὅπως καὶ ὁ ἥλιος, τὸ κέντρο τῆς δημιουργίας καὶ τῆς ζωῆς. Ἔτσι, ἔμεινε γνωστὸς στὴν Ἱστορία σὰν «Βασιλιάς - Ἥλιος» ἢ ἀκόμη γνωστότερος μὲ τὴ φράση, ποὺ συχνὰ ἀποδίδεται σ' αὐτόν: «Τὸ κράτος εἶμαι ἐγώ». Αὐτὴ ἡ δήλωση ἀποδίδει μὲ σύντομη γλαφυρότητα τὸν ἀπολυταρχικὸ συγκεντρωτισμὸ τῆς Γαλλίας ἐπὶ Λουδοβίκου 14ου.

Ἡ διακυβέρνηση τοῦ Γαλλικοῦ κράτους τὴν ἐποχὴ αὐτὴ γινόταν κυρίως μὲ τέσσερα βασιλικά συμβούλια στὰ ὁποῖα προΐστατο ὁ βασιλιάς. Κατόπιν, ἓνα πλῆθος ἀξιωματούχων καὶ κρατικῶν ὑπαλλήλων ἐφάρμοζαν τὶς ἀποφάσεις τῶν βασιλικῶν συμβουλίων σὲ κάθε γωνιὰ τῆς χώρας. Τὰ βασιλικά συμβούλια ἀσχολοῦντο μὲ 1) τὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ, 2) τὴν ἐσωτερικὴ κατάσταση, 3) τὰ οἰκονομικὰ καὶ 4) τὴν δικαιοσύνη. Οἱ ἀποφάσεις τοῦ βασιλιά ἦταν τελικὲς στὰ συμβούλια αὐτὰ καὶ ἔφταναν στὰ πέπρατα τοῦ βασιλείου τοῦ μὲ βασιλικούς ἀξιωματούχους προσκείμενους στὸν βασιλιά καὶ υπεύθυνους προσωπικὰ σ' αὐτόν.

Ἀνάμεσα στοὺς πιὸ ἱκανοὺς ὑπουργοὺς τοῦ Λουδοβίκου 14ου, καὶ ἴσως ὁ μοναδικὸς ποὺ ἔκανε τὴ Γαλλία εὐπορὸ κράτος, ἦταν ὁ Κολμπέρ. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς διευκόλυνε τὸ ἐμπόριο, δημιούργησε ἕνα ἐκτεταμένο συγκοινωνιακὸ δίκτυο σ' ὁλόκληρὴ τὴ Γαλλία, καὶ ὀργάνωσε τὴ Γαλλικὴ Ἑταιρία τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν. Ὁ Κολμπέρ ἱδρυσε τὸ κρατικὸ ἐργοστάσιο ταπητουργίας (Γκομπλὲν) καὶ προώθησε τὴ μεταξουργία τόσο ὥστε ἡ Γαλλία ἔγινε ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ἡ πρώτη βιομηχανικὴ χώρα στὴν ἐπεξεργασία καὶ ἐκμετάλλευση τῶν μεταξωτῶν.

Ἀναμφίβολα ὁ Κολμπέρ ὑποστήριξε πιστὰ τὴν οἰκονομικὴ θεωρίαν ποὺ εἶναι γνωστὴ σὰν *μερκαντιλισμός*. Πρόκειται γιὰ ἕνα σύστημα οἰκονομίας ποὺ ἐπηρέασε τὴ δυτικὴ Εὐρώπη γιὰ δύο αἰῶνες. Ἡ κεντρικὴ ἰδέαν τοῦ *μερκαντιλισμοῦ* εἶναι ὅτι τὸ κράτος πρέπει νὰ παράγει μόνο του ἢ στὶς ἀποικίες του ὅ,τι χρειάζεται γιὰ τὴν ἐθνικὴ του ἀνεξαρτησία. Ἐπίσης, τὸ κράτος πρέπει νὰ ἐξάγει τὰ πλεονάσματα παραγωγῆς του σὲ ξένες χώρες, ἀλλὰ νὰ εἰσάγει ὅσο τὸ δυνατόν λιγώτερα ἀγαθὰ. Μὲ δυὸ λόγια, οἱ ἐξαγωγὲς πρέπει νὰ υπερκαλύπτουν τὶς εἰσαγωγὲς καὶ γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ οἱ ντόπιες βιομηχανίες προφυλάσσονται ἀπὸ τὸν ξένο συναγωνισμό μὲ ψηλοὺς δασμούς.

Στὸ σύστημα τοῦ μερκαντισμοῦ οἱ ἀποικίες προσφέρονται σὰν ἕνας εὐκόλος καὶ γρήγορος τρόπος γιὰ νὰ πλουτίσει ἡ μητρόπολη. Ἡ ἐκμετάλλευση τῶν ἀποικιῶν ἐξασφάλιζε ἕνα εὐνοϊκὸ ἐμπορικὸ ἰσοζύγιο, δηλαδή, περισσότερες ἐξαγωγές ἀπὸ εἰσαγωγές. Ἡ μητρόπολη ἀπαγόρευε στὴ νάποικιά νὰ ἔχει ἐμπορικὲς συναλλαγές μ' ἄλλες χῶρες ἢ νὰ ἱδρύσει δική της βιομηχανία.

Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ ὄνειρο τοῦ Κολμπέρ νὰ θεμελιώσει μιὰ εὐπορη, παγκόσμια Γαλλικὴ δύναμη ἀπέτυχε γιατί ὁ Λουδοβίκος 14ος εἶχε μιὰ ἔντονη ἰδέα γιὰ τὴν προσωπικὴ του δόξα.

Ὁ βασιλιάς - ἥλιος προτιμοῦσε τὸ σχέδιο τῆς προσωπικῆς του στρατιωτικῆς ἡγεμονίας στὴν Εὐρώπη. Δίνοντας ἔμφαση σ' αὐτὸ τὸ σχέδιο, ὁ Λουδοβίκος παρέβλεψε τὴ θεμελίωση μιᾶς παγκόσμιας Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας ὅπως ὁ Κολμπέρ τὴν εἶχε ὁραματιστεῖ. "Ετσι, ὁ βασιλιάς μὲ τὴ φιλόδοξη ἐξωτερικὴ πολιτικὴ του ἐγκαινίασε μιὰ σειρά ἐξοντωτικῶν πολέμων ποὺ ἐξάντλησαν τὴ Γαλλία καὶ ἐπέτρεψαν σ' ἄλλες χῶρες νὰ προηγηθοῦν.

Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΥ 14ου

Στὰ 1660 ἡ Γαλλία ἦταν ἡ πιὸ πλούσια, πιὸ πυκνοκατοικημένη, ἡ μεγαλύτερη καὶ περισσότερο ὀργανωμένη χώρα στὴ δυτικὴ Εὐρώπη. Δυστυχῶς, ὁ Λουδοβίκος 14ος ὁραματιζόταν νὰ γίνεῖ ὁ διευθύνων

νοῦς καὶ ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα του. Κρύβοντας τὰ πραγματικὰ τοῦ κίνητρα πίσω ἀπὸ τὸ δόγμα τῶν «φυσικῶν συνόρων» ὁ Λουδοβίκος ἐπεδίωξε νὰ φράσει τὸν Ρῆνο καὶ τὶς "Ἀλπεις.

Στὴν προσπάθειά του νὰ προσαρτήσῃ τὰ φυσικὰ αὐτὰ σύνορα στὸ βασίλειό του, ὁ Λουδοβίκος συγκρούστηκε μὲ τοὺς Ἀψβούργους, δηλαδή, τοὺς ἱστορικοὺς ἀντίπαλους τῆς Γαλλίας. Πρὸς βορρᾶ οἱ κατακτητικὲς του βλέψεις στρέφονταν πρὸς τὸ Βέλγιο καὶ τὴ Φράντς - Κοντὲ ποὺ ἀνήκαν στοὺς Ἰσπανοὺς Ἀψβούργους. Πράγματι, ὁ Λουδοβίκος κατέλαβε αὐτὰ τὰ ἐδάφη εὐκόλα ἐπειδὴ ἡ Ἰσπανία αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ἦταν πολὺ ἀδύνατη γιὰ νὰ ἀντισταθεῖ. Μετὰ τὸ Βέλγιο, ὁ Λουδοβίκος ἐπετέθηκε στὴν Ὁλλανδία ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ ἐπιβληθεῖ. Στράφηκε, τότε, πρὸς ἀνατολὰς ὅπου ὑπῆρχαν τὰ πολυάριθμα, μικρὰ κρατίδια τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἐνωμένα ἱστορικὰ κάτω ἀπὸ τὸ σκῆπτρο τοῦ Γερμανοῦ Αὐτοκράτορα ποὺ ἀνῆκε κι αὐτὸς (ὅπως καὶ οἱ Ἰσπανοὶ μονάρχες) στὸν οἶκο τῶν Ἀψβούργων. Καὶ στὰ γερμανικὰ ἐδάφη ὁ Λουδοβίκος σάρωνε τὴ μία πόλη μετὰ τὴν ἄλλη.

Εὐτυχῶς γιὰ τὴν Εὐρώπη, ἡ μικρὴ Ὁλλανδία παρουσίασε ἕνα νεαρὸ πρίγκηπα ποὺ εἶχε τόση διπλωματικὴ ἱκανότητα ὥστε καὶ ὁ Λουδοβίκος. Ὁ Οὐίλλιαμ τῆς Ὁράγγης εἶδε σὰν σκοπὸ τῆς ζωῆς του νὰ ταπεινώσῃ τὸ βασίλειον - ἥλιο μὲ μιὰ

σειρά από διπλωματικές συμμαχίες. Μέσα από τις προσπάθειές του δημιουργήθηκε το δόγμα της «ισορροπίας των δυνάμεων» που παραμένει μέχρι σήμερα βασική αρχή στη διεθνή διπλωματία.

Το γεγονός ότι στην ίδια τη Γαλλία ο Λουδοβίκος 14ος είχε ανελέητα καταδιώξει τους Γάλλους διαμαρτυρόμενους έκανε τα διαμαρτυρόμενα κράτη να τον θεωρούν σαν δικό του έχθρό. Έτσι, με αρχηγό τον Ουίλλιαμ της Οράγγης τόσο οι διαμαρτυρόμενοι όσο και οι καθολικοί ηγεμόνες συμάχησαν για να τερματίσουν τον γαλλικό επεκτατισμό που έθετε σε κίνδυνο την ισορροπία των δυνάμεων στην Ευρώπη.

Ο Σύνδεσμος του Άουγκσμπουργκ (1686) μιὰ συμμαχία μεταξύ της Ισπανίας, του Γερμανού Αυτοκράτορα, της Ολλανδίας, της Σουηδίας και της Βαυαρίας απάντησε ξμπρακτα στην απειλή που είχε θέσει ο Λουδοβίκος 14ος στην ειρήνη της Ευρώπης. Οι σύμμαχοι μπόρεσαν να σταματήσουν την κατάκτη των Γερμανικών κρατιδίων και να εξασφαλίσουν την επιστροφή των κατακτηθέντων εδαφών στους Γερμανούς ηγεμόνες.

Κατά κάποιο τρόπο αυτό ήταν μιὰ ήττα, αλλά με κανένα τρόπο ο Λουδοβίκος δεν την θεώρησε τελική ήττα. Σύντομα στράφηκε προς την Ισπανία όπου ο θρόνος είχε περάσει στον ξγγονό του. Αυτό το γεγονός δημιούργησε έντονη ανη-

συχία στους συμάχους γιατί εύκολα ή Γαλλία και ή Ισπανία μπορούσαν να ένωθούν σε μιὰ χώρα κάτω από τον ίδιο βασιλιά του γαλλικού οίκου των Βουρβώνων. Έτσι, μιὰ νέα συμμαχία δημιουργήθηκε για να αντιμετώπισει τον βασιλιά - ήλιο στον τελευταίο του πόλεμο γνωστό σαν «Πόλεμος της Ισπανικής Διαδοχής». Η Μεγάλη Συμμαχία τράβηξε σχεδόν όλα τα κράτη της Ευρώπης έναντιον της Γαλλίας και της Ισπανίας.

Ο τελευταίος αυτός πόλεμος του Λουδοβίκου 14ου έκλεισε με τη συνθήκη της Ουτρέχτης (1713), που διευθέτησε τις απαιτήσεις των εμπόλεμων ως εξής: ο Γάλλος πρίγκιπας παρέμεινε στον Ισπανικό θρόνο με τον όρο ότι τα στέμματα της Γαλλίας και Ισπανίας δεν θα ένω-νταν ποτέ. Ο Γερμανός Αυτοκράτωρ πήρε το σημερινό Βέλγιο, ή Αγγλία προσήρτησε εδάφη από τις γαλλικές αποικίες στη Βόρειο Αμερική. Επίσης, ή Αγγλία πήρε από την Ισπανία το Γιβραλτάρ που δεσπόζει στην είσοδο της Μεσογείου. Η Γαλλία, μετά από έξοντωτικούς πολέμους, διετήρησε την Φράνς - Κοντέ, την Άλσατία και μέρος της Λωρραίνης και πολλή «δόξα». Όμως, όλα αυτά της στοίχησαν ανυπολόγιστα σε ανθρώπους και πε-ριουσίες. Έτσι, μετά το 1715 ή Γαλλία έχασε την πρωτοπόρο θέση της στην Ευρώπη και δεν την ξαναβρήκε μέχρι την εμφάνιση του Ναπολέοντα.

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Πρὸς

τὴν Ε.Φ.Μ.

Ἐνταῦρα.

Ἐν Ἀμφίση τῇ 10.4.81

Ἀγαπητοί,

διάβασα τὸ σχόλιον τοῦ τελευταίου φύλλου σας ποὺ ἀσχολεῖτε μὲ τὸ θέμα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Πρ. Ἡλιοῦ. Ἐπειδὴ συνδέομαι μὲ τὴν Μονὴν αὐτὴν, ἐφ' ὅσον εἰς αὐτὴν ἐκάρην ὡς μοναχός, θὰ ἤθελα νὰ διατυπώσω τὴν ἐν προκειμένῳ γνώμην μου.

Γενικὰ πιστεύω πὼς ἡ μετατροπὴ τῶν μονῶν σὲ μουσεῖα ἀντίκειται πρὸς τὸν προορισμὸν των. Αἱ μοναὶ εἶναι ἰδρύματα καθιερωμένα πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὴν λατρείαν του καὶ αἱ ψυχαὶ ποὺ τὰ περιβάλλουν εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον ἔχουν ἐπιδοθεῖ. Ἡ προσευχὴ καὶ ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ ἐξ ἄλλου, ἔχουν ἐμπνεύση καὶ τὴν τέχνην ποὺ συναντᾶμε εἰς τὰς μονάς. Ἡ τέχνη τῶν μονῶν — εἰκόνες, ἀρχιτεκτονικὴ — δὲν εἶναι μουσειακὴ, ἀλλὰ λατρευτικὴ. Ὁ καλλιτέχνης δηλ. ἡ ὁ ἀρχιτέκτων δὲν ἀπέβλεπον, ὅταν ἐδημιούργουν τὸ ἔργο των, εἰς τὸν θαυασμὸν τῶν συγχρόνων καὶ τῶν μετέπειτα γενεῶν ἀλλὰ εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ποὺ ἀποδίδεται καὶ διὰ τῶν ὑλικῶν στοιχείων. Βέβαια παράλληλα ὑπάρχει καὶ ὁ θαυμασμὸς χωρὶς ὅμως ν' ἀποτελῇ αὐτοσκοπὸν. Κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην ἦτο σφάλμα ἡ μετατροπὴ ὀνομαστῶν Μονῶν, ὅπως ὁ Ὅσιος Λουκᾶς Λεθαδεῖας ἢ ἡ

Μονὴ Δαφνίου, εἰς μουσεῖα. Κάτι τέτοιο δικαιολογεῖται μόνον εἰς καθεστῶτα ὅπου ἔχει ἀποβληθῇ τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα καὶ ἐπομένως ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ ποὺ ἀποτελεῖ τὴν κυριωτέρα μορφή ἐκδηλώσεώς του.

Ἄς μὴ ξεχνᾶμε ὅτι οἱ ξένοι λαοὶ προσθλέπουν πρὸς τὴν πατρίδα μας ὡς τὴν κοιτίδα τῆς Ὁρθοδόξιας καὶ κατὰ ἑκατοντάδες οἱ τουρίσται ἐπισκέπτονται τὰ μοναστήρια μας ὄχι ἀπλῶς γιὰ νὰ θαυμάσουν τὰς ἀγιογραφίας, τὰ ψηφιδωτὰ καὶ τὰ ξυλόγλυπτα τέμπλα, ἀλλὰ περισσότερο γιὰ νὰ νοιώσουν τὸν μεταβολισμὸν τῆς ὀρθόδοξης τέχνης ποὺ εἶναι τέχνη λειτουργικὴ.

Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ποὺ ἓνα μοναστήρι ἀπογυμνώνεται ἀπὸ τὸ ἔμφυχο ὑλικὸ τοῦ ποὺ εἶναι οἱ μοναχοὶ δὲν παύει νὰ εἶναι τόπος λατρείας τοῦ Θεοῦ καὶ ποτὲ μουσεῖο ποὺ θὰ χρειασθῇ μάλιστα εἰσιτήριο — ἴδιο μὲ αὐτὸ ποὺ κόπτεται εἰς τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους μὲ τοὺς ναοὺς τοῦ Δωδεκαθέου — διὰ νὰ εἰσέλθῃς εἰς αὐτό. Καὶ χωρὶς μονίμους μοναχοὺς, μὲ ἱερεῖς ποὺ θὰ ἤρχοντο ἐκ περιτροπῆς, εἶναι δυνατόν νὰ ἐξακολουθῇ ἓνα μοναστήρι νὰ ἀποτελῇ τόπον λατρείας.

Βέβαια εὐχόμεθα νὰ ἀπεφεύγετο ἡ δυσάρεστος περίπτωσις τῆς ἐλλείψεως μοναχῶν, περίπτωσις τῆς ὁποίας ἀξίζει νὰ ἐρευνηθοῦν τὰ αἷτια, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀδριότητος ἀνάγ-

κης καὶ πάλι εἶναι δυνατόν νὰ προσφερθῇ κάποια λύσις ὡς αὐτὴ ποὺ προανέφερα.

“Ὁχι, λοιπόν, εἰς τὴν μετατροπὴν τοῦ Πρ. Ἑλίου εἰς μοναστήρι - μουσεῖον. Κάτι τέτοιο θ’ ἀπετέλει θεβή-λωσην.

Μετὰ τιμῆς

Ἀρχιμ. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΣΑΒΒΕΡΗΣ

Ἀμφισσα

ΣΗΜ. ΣΥΝΤ.: Δὲν μᾶς εἶναι δύσκολο νὰ συμφωνήσουμε, μερικὰ ἢ ὀλικά, μὲ τὶς παραπάνω ἀπόψεις τοῦ πανοσιολογιωτάτου ἀρχιμανδρίτη κ. Θεοδ. Σάββερη, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα σημεῖο ὅπου ἡ γνώμη μας εἶναι τελείως διαφορετικὴ.

Καὶ ἐξηγούμεθα. Φρονοῦμε πὼς ὅταν ἡ μείωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν ἐνὸς μοναστηριοῦ φθάνει σὲ ὀριακὸ ἀριθμὸ, τότε φτάνει ἡ ὥρα τῶν ἀποφάσεων — καὶ αὐτὴ τῇ στιγμῇ στὸν Προφήτη Ἑλίᾳ ὑπάρχει μόνον ἓνας ὑπερήλικας μοναχός. Καὶ τὸ χειρότερο, ὕστερα ἀπὸ τὴν σημειωθείσα ἀδυναμία ἐξευρέσεως μοναχῶν δὲν ἀπομένουν παρὰ μόνον δύο λύσεις: ἢ ἡ θαθμισαία ἐγκατάλειψη στὴ φθορὰ τοῦ χρόνου καὶ στὴ λεηλασία τοῦ εἰκονοκάπηλου ἢ ἡ ἄμεση ἐπιδίωξη μετατροπῆς σὲ ἓνα εἶδος μουσείου.

Σκληρό, βέβαια, τὸ δίλημμα ἀλλὰ ἐπιβεβλημένη ἡ ἄμεση λήψη ἀποφάσεως, γιατί τὸ Μοναστήρι πέρα ἀ-

πὸ θρησκευτικὸ εἶναι καὶ καλλιτεχνικὸ καὶ ἱστορικὸ μνημεῖο τοῦ τόπου.

Ἀνατρέχοντας στὶς λύσεις ποὺ δόθηκαν σὲ παρόμοιες περιπτώσεις καὶ ἀντιπαραθέτοντας τὴ σημερινὴ εἰκόνα τοῦ παλαιοῦ “Αἰ-Γιάννη Δεσφίνας — μὰ καὶ τοῦ νέου ἀκόμα — ποὺ ἔμειναν χωρὶς μοναχοὺς πρὸς ἐκείνην τοῦ Ὁσίου Λουκά, ποὺ μετατράπηκε σὲ ἓνα «εἶδος μουσείου», ὀδηγηθήκαμε στὴν πρόκριση τῆς δεύτερης λύσεως. Λύση ὅχι ἀπόλυτα ἐνδεδειγμένη βέβαια — φυσικὸ εἶναι — ἀλλὰ πάντως ἡ πλέον προσφερόμενη σήμερα...

Καὶ μιὰ ἀναγκαῖα διεκρίνηση. Ὁ ὅρος «εἶδος μουσείου» δὲν σημαίνει μετατροπὴ τοῦ Μοναστηριοῦ σὲ ψυχρὸ καὶ ἀπρόσωπο ἐκθετήριον ἀλλὰ ὑποδηλώνει τὴν ἐκχώρηση τῆς εὐθύνης γιὰ περιφρούρηση, συντήρηση καί, ἐνδεχομένως, ἀποκατάσταση τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ Μοναστηριοῦ σ’ ἓνα κρατικὸ φορέα, χωρὶς τίποτε ἄλλο παραπέρα. Ὁ ἡσυχαστικὸς χαρακτήρας τοῦ χώρου, ἡ μοναστηριακὴ ἀτμόσφαιρα καί, ἡ γνωστὴ μας, μέχρι σήμερα, «μορφὴ» του θὰ διατηρηθοῦν καὶ οἱ ὑπάρχοντες μοναχοὶ ἢ ἄλλοι ἱερωμένοι θὰ ἐκτελοῦν τὰ θρησκευτικὰ τοὺς καθήκοντα ἀκώλυτα, ὅπως ἄλλωστε καὶ στὸν “Ὁσιο Λουκά.

Αὐτό, πιστεύουμε, εἶναι τὸ «μέγιστον ἐφικτὸν» σήμερα.

Ἀπ' τὴ δραστηριότητα τῆς Ἑταιρείας

1.—Ἡ Ε.Φ.Μ. μετέσχε ἐνεργὰ στὴ διοργάνωση τῆς «ἐκθέσεως χειροτεχνίας τῆς περιοχῆς» ποὺ ὀργάνωσε τὸ Πολιτιστικὸ Εὐρωπαϊκὸ Κέντρο Δελφῶν τὸ φετινὸ Μάιο.

Συνέβαλε οὐσιαστικὰ στὴν ἐξεύρεση ἀντικειμένων λαϊκῆς τέχνης (κουδούνια, δέρματα, ξύλινα σκεύη) παραχωρώντας, μάλιστα, ἀρκετὰ ἀπ' τὶς συλλογές τοῦ «Λαογραφικοῦ Μουσείου Φωκίδας», καὶ ἀσχολήθηκε μὲ τὴν προετοιμασία τῆς αἰθουσας ἐκθέσεως καὶ τὴν παρουσίαση τῶν διαφόρων ἐκθεμάτων.

Κι' ἀκόμα, τὰ διάφορα ἐπεξηγηματικὰ κείμενα τοῦ πληροφοριακοῦ φυλλαδίου τῆς ἐκθέσεως παραχωρήθηκαν ἀπ' τὶς ἐκδόσεις τῆς Ἑταιρείας «Σελίδες ἀπ' τὴ Φωκίδα» καὶ «Φωκικὰ Γράμματα».

Ἡ ἐκθεση αὐτή, ὑποδειγματικὴ ἀπὸ κάθε πλευρά, σημείωσε καταπληκτικὴ ἐπιτυχία καὶ ἀπόσπασε τὸ γενικὸ ἔπαινο γιὰ τὴν ἄρτια προβολὴ τῆς Λαϊκῆς τέχνης τοῦ τόπου μας.

Ἀθίζει νὰ σημειωθεῖ ἀκόμα ὅτι στὸν αὐτὸ χῶρο καὶ ἀπ' τὸν ἴδιο φορέα ὀργανώθηκε τὸν περασμένο μῆνα, Ἰούνιο 1981, ἐκθεση μὲ ἀντικείμενο «τὸ νόμισμα στὴν Ἑλλάδα μέχρι τὸ 1821», πυρῆνα τῆς ὁποίας ἀποτέλεσε ἡ μεγάλη συλλογὴ τοῦ συμπατριώτη μας φαρμακοποιοῦ Δρόσου Κραθαρθόγιαννου, ἰδρυτικοῦ μέλους τῆς Ε.Φ.Μ. καὶ τ. ἀντιπροέδρου της, ποὺ ἐπίσης σημείωσε μεγάλη ἐπιτυχία.

2.—Σὲ συγκέντρωση ἐκπροσώπων τῶν πολιτιστικῶν συλλόγων καὶ σωματείων τοῦ Νομοῦ μας, ποὺ πραγματοποιήθηκε στὶς 31.5.81 στὴν Ἀμφισσα, ἡ Ε.Φ.Μ. πρόβαλε τὶς παρακάτω θέσεις στὰ θέματα ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ ἀντικείμενο τῆς συγκεντρώσεως.

α.—Θεωρεῖ ἀπαραίτητη, καὶ ὑποβοηθητικὴ τοῦ ἔργου της, τὴ συνεργασία ὅλων τῶν πολιτιστικῶν φορέων τοῦ Νομοῦ μας. Συνεργασία ὅμως εἰλικρινὴ καὶ ἀνυστερόβουλη ποὺ ἀποσκοπεῖ στὴν ἐπίτευξη πολιτιστικῶν στόχων καὶ μόνον.

β.—Πιστεύει ὅτι μιὰ τριμελὴς ἐπιτροπὴ ἀπὸ ἐκπροσώπους τῶν κυριωτέρων σωματείων μπορεῖ, συγκεντρώνοντας τὶς αἰτήσεις — προτάσεις τῶν διαφόρων σωματείων, νὰ ἐνημερώνει τὰ ὑπόλοιπα ὑποβοηθώντας στὸν ὀρθὸ προγραμματισμὸ δραστηριοτήτων καὶ

στην ἀποφυγή τῶν ἀνταγωνιστικῶν παραλλήλων ἐκδηλώσεων, ποὺ ὀδηγεῖ στὴν ἀποτυχία τούτων.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γίνεται ἐπίσης δυνατὴ ἂν ὄχι ἡ συμμετοχὴ τουλάχιστον ἢ ἐνεργὸς συμπαράσταση τῶν ὑπολοίπων σωματείων, ὥστε ἡ κάθε ἐκδήλωση νὰ γίνεται ὅσο τὸ δυνατόν ἀρτιώτερη.

γ.—Πιστεύει ὅτι τὸ «Λαογραφικὸ Μουσεῖο Φωκίδας», ἴδρυμα καθολικῆς ἀναγνώρισεως στὴν Ἑλλάδα, καλύπτει τὶς ἀνάγκες τοῦ τόπου μας στὸν τομέα του καὶ ἡ προσπάθεια ἀγνοήσεώς του ἀπὸ ὀρισμένα πολιτιστικὰ σωματεία, εἶναι ἀνεπίτρεπτη καὶ καθόλου ὑποβοηθητικὴ τῆς προβολῆς τοῦ τόπου μας. Ἀντίθετα ἐπιβάλλεται, ἢ μὲ κάθε τρόπο καὶ στὸ πνεῦμα τῆς παραπάνω προτεινόμενης ἀλληλοβοηθείας, ἐνίσχυσή του ἀπ' ὅλους τοὺς πολιτιστικούς φορεῖς, ἀπὸ τὶς μονάδες τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ Νομοῦ μας, τόσο μὲ τὴν προσφορὰ ἀντικειμένων, εἴτε μὲ τὴ μορφή τῆς δωρεᾶς, εἴτε μὲ παρακράτηση κυριότητος, ὅσο καὶ μὲ τὴν διαρκῆ καὶ ἐπίμονη προβολή του ὥστε νὰ αὐξηθοῦν καὶ νὰ πλουτιστοῦν οἱ συλλογές τους καὶ ἡ φήμη του νὰ ξεπεράσει τὰ ὅρια τῆς χώρας μας.

δ.—Κρίνει ἀπαραίτητη τὴν ἴδρυση καὶ ἐπέκταση βιομηχανικῶν καὶ βιοτεχνικῶν μονάδων στὴν περιοχὴ μας ὥστε νὰ βελτιωθεῖ τὸ οἰκονομικὸ καὶ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν συμπατριωτῶν μας μὲ τὴν ἀπαραίτητη ὅμως προϋπόθεση τῆς λήψεως ὅλων τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων, καὶ τὴν αὐστηρὴ τήρησή τους, γιὰ τὴν προστασία τῆς υγείας τῶν κατοίκων καὶ τῆς διαφυλάξεως τοῦ περιβάλλοντος.

Μὲ ἄλλα λόγια, δὲν θέλουμε μὲν τὴ «φτώχεια» ἀλλὰ τὴν προτιμοῦμε ἀπὸ τὴν «ἀρρώστεια».

ε.—Διαπιστώνει τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴ διαρκῆ αὐξηση τῆς ποικιλόμορφης διαφθορᾶς καὶ συμφωνεῖ στὴν ἀνάγκη λήψεως συντόνων μέτρων γιὰ τὴν ἀντιμετώπισή της.

3.—Συνεχίστηκαν οἱ προσφορὲς γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς Ἑταιρείας. Οἱ παρακάτω συμπατριῶτες μᾶς ἔστειλαν τὰ ἀντίστοιχα ποσά:

	Δρχ.
1. Ἀριάδνη Καύμαρη, Γαλαξείδι	1.000
2. Ἄννα Χατζῆ, Ἀθῆνα	1.000
3. Χρ. Καρανάσος, Ἀμφισσα	500
4. Μιχαὴλ Καθβούρης, Ἀθῆνα	200
5. Ἀθανάσιος Λουκόπουλος, Ἀμφισσα	700
Ἡ Ἑταιρεία εὐχαριστεῖ θερμά.	

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ